

" M I L I T A R I E I Z D E V U M I " .

Stud. J. Bērziņš,  
Matrik. Nr. 4896.

## D a r b a      p l a n s .

### 1. Ievads.

Īss kaŗaspēka un tā saimniecības attīstības pārskats; militaro izdevumu jēdziens.

### 2. Militarie izdevumi.

Izdevumi kaŗaspēka vajadzībām Eiropas valstīs, dažās Amerikas valstīs un Japanā un šo izdevumu salīdzinājums ar Latvijas militariem izdevumiem.

### 3. Slēgums.

Valstu grupējumi militaro izdevumu apmēra ziņā un gala slēdzieni.

## 1. I e v a d s.

### Īss karaspēka un tā saimniecības attīstības pārskats.

Tauta un karaspēks bija līdzīgi jēdzieni pie pirmatnējām mednieku un ganu ciltīm. Tur visi ieročus nest spējīgie vīrieši bija karavīri, jo ieroči un kara vešanas māksla - primitīva. Ar zemkopības un mājrūpniecības attīstīšanos sākās nodarbošanās specializācija. Ieroču tehnikas un kara mākslas izveidošanās radīja vajadzību pēc specialistiem, arodniekiem, kuri visā pilnībā pārzinātu kara mākslu. Šie specialisti, karavīri, nodalās no citām grupām īpašā šķirā - kastā, kādas sastopam Indijā, Ēģiptē un arī Persijā. Kastai līdzīga militara organizācija bija arī Spartā, kur tiesība nēsāt ieročus piederēja tikai došiešiem. Pārējie pilsoņi un vergi dabūja ieročus tikai kara laikā.

Atikā un citas grieķu valstis pastāvīgo karaspēku uzturēja ļoti aprobežotā skaitā. Tā uzdevums - valsts iekšējās kārtības un drošības uzturēšana un arī jauniešu apmācība kara mākslā.

Senajā Romā pastāvīgas armijas nebija. Pilsoņi stājās karotāju rindās tikai kara laikā un pēc tā izbeigša-

nās tie atgriezās pie ikdienas darba. Biežie kari, kurus vēlāk veda Roma, pārveidoja šādu kārtību - tie neatlāva armijā ieskaitītos pilsoņus atlaist uz mājām. Tā radās pamats pastāvīga karaspēka - legionu nodibināšanai. Romas legionu nodibināšanas laiks sakrīt ar Romas ķeizaru valsts periodu. Tanī laikā karaspēku savāc nevis zināmam kara gājienam vien, bet karavīri paliek dienestā arī miera laikā. Karaspēku formē pa lielākai daļai no proletariata, maksājot pastāvīgu algu. Itālijā nometinātie legionāri saucās par ķeizara gvardiju un tās uzdevums bija apsargāt un pabalstīt ķeizara režīmu. Legionāri bija kārtīgi organizēts karaspēks ar savām saimniecības iestādēm.

Uz Vakarromas valsts drupām Eiropā germani nodibināja jaunas valstis un ieveda viņās tautas miliciju. Pie viņiem, kā pie citām pirmkultūras tautām karaspēka un tautas jēdziens sakrīt. Karaspēka priekšgalā parasti nostājas pazīstams un cienījams karavīrs. - Tautu staigāšanas laikmetā germanu tautā nodibinājās karaļa vara. Tie, gribēdami šai nemierīgā laikmetā pavairot un arī ciešāk saistīt pie sevis karaspēku, dāvāja saviem virsniekiem kā atalgojumu zemes gabalus, jo citāds atalgošanas veids tanīs laikos nebija domājams. Zemes īpašnieka pienākums bija ierasties apbruņotam karaļa rīcībā katru reizi, kad pēdējais to pra-

sīja. Valsts suverenā vara tādā ceļā piesavinājās tiesību iesaukt tos kara dienestā un pārvērst šos brīvos ļaudis par kara vasaļiem. Tiem bija jāierodās uz karu ne tikai personīgi, bet jāņem līdz arī noteikts skaits savu kara kalpu, samērā ar piešķirto lēnu plašumu. Vasalu bagātībām pavairojoties, pieauga to politiskais iespaids, tā kā tie ielaidās ar karali pat atklātā cīņā, pretēji saviem pienākumiem - pabalstīt karali. Caur vasalu neatkarību novājinātā karaļa vara atradās kritiskā stāvoklī un lai šo stāvokli likvidētu, tiem nācās turēt algotu kara spēku. 14. un 15.gadu simta karaļi sāk atsacīties no vasalu kara spēka un centās no pēdējiem dabūt kā kompensāciju naudas līdzekļus, ar ko uzturēt savu algoto kara spēku. Tanī pašā laikā Vakareiropā parādās apkārtklejojošas kara spēka daļas, kuŗas savus pakalpojumus piedāvāja katram, kas tos labi atalgoja. Ja karu nebija, viņas nodarbojās ar laupīšanu.

Algotais kara spēks vispirms radās Francijā, kur jau ap 9.gadu simtu nodibinājās ievērojamas apbruņotas bandas no šveiciešiem, skotiem un cit.- Vācijā algotais kara spēks galīgi izveidojās ap 15.gadu simtu ar tā saucamo "landsknechta" pulku nodibināšanos. Šo pulku formēšanu, ko uzskatīja kā zināmu privilēģiju, piešķīra tikai bruņiniekiem ar zināmiem kaujas nopelniem. "Landsknechta" pulkiem bija

sava īpatnējā iekšējā iekārta, sava tiesa un savas parašas. Tie bija labi apmācīti un saņēma pietiekoši labu atalgojumu.

Algotais karaspēks izzuda ap 16. un 17. gadu simtu, kuŗa vietā tad radās un nostiprinājās pastāvīgās nacionalās armijas. Pastāvīgās armijas pirmais ierosinātājs bija Francijas kardināls Rišelje. Viņš 1636. gadā iesniedza valdībai projektu par pastāvīgas nacionalās armijas nodibināšanu ap 60.000 vīru lielu. Šo projektu tomēr dzīvē neizveda. Austrijā pirmo mēģinājumu nodibināt pastāvīgu nacionalu armiju izdarīja Marija Tereze, kuŗa 1756. g. izsludināja visā valstī rekrušu iesaukšanu vecumā no 17 - 40 gadiem. Jaunievedums ilgāku laiku (gandrīz visu 18. gadu simtu) nesasniedza savu mērķi, jo iedzīvotāji, pieraduši pie vervēšanas sistēmas, negribēja iesaukšanas vietās ierasties. - Prūsijā nacionalai armijai lika pamatus Brandenburgas kurfirsts Fridrihs-Vilhelms 18. g. s. sākumā. Viņš nodibināja pastāvīgu kara mākslā apmācītu karavīru kadru, kuŗi savukārt apmācīja kara mākslā iesauktos jaunkareivjus. Tos, kuŗi bija apmācību nobeiguši, miera laikā atlaida mājās, bet kara laikā tiem atkal bija jāstājas karotāju rindās uz pirmo kara rīkojumu. -

Vispārīgās kara klausības idejai, kuŗa dibinās uz pilsoņu vienlīdzības principa, iemiesojumu deva franču revo-

lucija 1789.g.- Tomēr vispārīgo kara klausību ar visām viņai piemītošām blakus sekām Francijai neizdevās realizēt. To izdarīja Prūsija 19.g.s.sākumā un viņas karaspēka iekārta vēlāk citām valstīm noderēja par priekšzīmi.- Vispārīgās kara klausības pamatā ir tas, ka katram pilsonim kara klausība jāizpilda personīgi, t.i.pēc izvilktās lozes jāiet kara dienestā. Kara klausība tā tad no šī viedokļa ir viens no naturalo klausu veidiem, kas pilsoņiem jānes par brīvu. Uz vispārīgo kara klausību Eiropas valstīs pakāpeniski pārgāja 19.gadu simta II.pusē izņemot Angliju, kur pastāvēja vervēšanas sistēma. Tikai pasaules kara laikā Anglija ieveda vispārīgo kara klausību, kuŗa gan jau ir atkal atcelta. Versaļas miera līgums vervēšanas sistēmu uzspieda arī Vācijai, kas pēc Sabiedroto domām Eiropu vislabāk garantē no vācu militarisma atjaunošanās.

Līdzīgi karaspēka attīstībai, attīstās arī karaspēka saimniecība. Sirmā senātnē, kad karaspēka uzbūve bija ļoti primitīva, arī viņa apgāde bija ļoti vienkārša, t.i. kara laukā katrs karavīrs rūpējās pats par sevi, tāpat kā viņš to darīja mājās būdams. Kāmēr tautas atradās zemā attīstības pakāpē, viņām kopīgu izdevumu karaspēka uzturēšanai un apbrunošanai nebija. Medinieku tautas kara laikā pārtikas ziņā nejuta nekādu grūtību. Zemkopju tau-

tas karu ilgāk neturpināja, kā no sējas līdz plaujai. Karu tās arvienu uzsāka vasaras sākumā un rudeni atkal atgriezās savos mitekļos. Zemkopju darbs caur to daudz neko necieta, jo kāmēr zemkopis-kareivis atradās karā, viņa vietā par pārtiku rūpējās daba - audzēja labību. Kara vešanas veidam pastāvīgi attīstoties, tas pamazām izvērtās par īpašu kara mākslu. Kad karu vairs neizšķīra atsevišķa sadursme, bet cīņa turpinājās ilgāku laiku, tad radās vajadzība nodibināt un uzturēt armiju jau miera laikā. Nodibinot armiju, valsts uzņēmas atbildību par viņas vajadzību apmierināšanu. Katrs pilsonis, kas atrodās armijā, nevar vairs pats sevi apgādāt ar pārtiku un apģērbu, jo viņš augu dienu atrodās karaspēka dienesta gaitās. Pat vismazākā armija prasa zināmus pārtikas un apģērbu krājumus, kurus viņai dod valsts ražojošie organi. Armijas atkarība no krājumiem sevišķi jūtama kara laikā. Ja valstij nav pietiekošu materialu līdzekļu, viņa nevar armiju uzturēt un arī karot.-

Senos laikos, kā jau minēju, par armijas apgādāšanu ar uzturu, par drēbēm jau nerunājot, nerūpējās. Senās Romas kareivis, piem., savu 2 nedēļu uzturu nēsāja līdz, kas tanīs laikos bija arī ļoti vienkārša: saknes, kvieši un nedaudz sālītas cūkgaļas. Armijas pārtika no tiem uzturas līdzekļiem, kurus tās atrada ieņemtās ienaidnieka zemē.-



Kaŗa gājienus ļoti bieŗi sarīkoja ar nolūku izlaupīt sve-  
ŗu tautu. Ar armijas pieaugŗanu pieaug arī tās apgādāŗa-  
nas grūtības. Nepietiekoŗa apgāde ir bieŗi galvenais ar-  
mijas bojā ieŗšanas cēlonis, kā to redzam, piem., pirmā  
krusta kaŗa gājienā<sup>1)</sup>. No viena miljona cilvēku, kuŗi 1096.  
gadā izgāja no vakariem, tikai skaitā ap 40.000 sasniedza  
1099.gadā Jeruzalemi. Arī Napoleona armija pie atkāpŗšanās  
no Krievijas aiz tamlīdzīgiem iemesliem gāja bojā. Treŗā  
krusta kaŗa gājienā (no 1189. - 1192.) jau pūlējās ŗis  
kļūdas izlabot. Kaŗa pulkā, kas bija ap 100.000<sup>2)</sup> vīru  
liels, pieņēma tikai tādas personas, kuŗām bez vajadzī-  
gā apbruņojuma bija vēl 3 markas sudraba - zuma, pietie-  
koŗa viena cilvēka uzturam 2 gadu laikā. Neskatoties uz  
visu to, arī ŗo armiju pa daļai bads iznīcināja. Algoto  
armiju laikmetā no 14.- 16.g.s. un pa daļai arī 17.g.s.  
nekādas ŗo armiju apgādes no valsts puses nebija. Valdī-  
ba noslēdza līgumu ar zināmu personu, kuŗa apņēmas no-  
teikta lieluma armiju safomēt un to apgādāt, t.i.ierī-  
kot tirgu nometnes tuvumā, kur kareivji varētu par saņem-  
to algu visu nepiecieŗamo nopirkt. Algotās armijas visu  
vajadzīgo iegādāŗās atraŗšanās vietās mazāk ar legāliem  
līdzekļiem, kā ar laupīŗšanu. Richthofens<sup>3)</sup> savā grāmatā

1) J.Bloch, Der Krieg IV sējums, 371.lap.p.

2) turpat.

3) J.Bloch, Der Krieg IV sējums, 372.lap.p.

" Der Haushalt der Kriegsheere " salīdzina šīs armijas ar siseņu baru, kas ceļā visu aprīj un virzās tikai uz tādām vietām, kur cerams sastapt vajadzīgo uzturam. Ar Gustavu Adolfu sākās jauns laikmets armijas apgādē. Viņš bija pirmais, kurš ap 17.g.s.vidu ieveda armijā stingru apgādes sistemu. Lai gan arī viņš apgādāja karaspēku no okupēto apgabalu līdzekļiem, tomēr viņš okupētos apgabalus neizlaupīja, bet ņēma tikai nepieciešamos uzturas līdzekļus, kurus nogādāja sevišķās magazinās, kas atradās ap 5 dienu gājumu no galvenā karaspēka. No šīm magazinām karaspēks saņēma visu nepieciešamo uzturam. Francijā, Ludviķa XIV. laikā, kad tā savu 350.000 vīru lielo armiju neizformēja, nodibinājās armijas apgādes iestādes. Šinī laikā sastopams arī apzīmējums "intendantura". Franču kareivju dienas deva tanī laikā bija  $1\frac{1}{2}$  <sup>1)</sup> mārciņas maizes un zināms daudzums saknes. Par saņemto maizi kareivji vēlāk samaksāja. Dažkārt, un sevišķie pie cietokšņu aplenkšanas kareivis-kājnieks saņēma par brīvu, pārējie pret samaksu,  $1/3$  mārciņas gaļas.

Prūsijā Fridriķis Lielais Gustava Adolfa ievesto magazīnu sistemu pārlaboja tādējādi, ka ierīkoja pārvadājamās magazīnas, t.i.transporta veidā, kurās viņš no savas zemes krājumiem papildināja. Jāpiezīmē, ka tanī laikā kareivjā galvenais un gandrīz vienīgais uzturs bija maize.

1) J.Bloch, "Der Krieg", IV.sējums.

Prūšu kareivis saņēma 2 mārciņas maizes dienā un 2 mārciņas gaļas nedēļā. Pārējos uzturas līdzekļus, ja viņam bija vajadzīgā nauda, tas varēja iegādāties pret samaksu magaziņās-pārdotavās.

Franču revolūcijas un Napoleona kara laikā kara spēkam visu vajadzīgo sagādāja ar rekvizīcijām un kontribūcijām, kuras dažkārt bija ļoti lielas. Tā Prūsijai no 1806-1808. gadam Napoleona kara spēks nodarījis zaudējumus (rekvizīcijas, kontribūcijas, kara postījumi un tamlīdz.) kopumā par apm. 245<sup>1)</sup> miljoni taleru jeb apm. 920 miljoni franku. Uzturēt armiju ar rekvizīcijām var tikai tur, kur cilvēki dzīvo sabiezināti, bet nebūt nav iespējams tur, kur cilvēki dzīvo reti. Šis apstāklis, kā jau agrāk minēts, bija Napoleona armijas katastrofas cēlonis Krievijā, 1812. gadā. Armija bija spiesta atkāpties pa tām vietām, kur visi pārtikas līdzekļi bija jau rekvizēti, pareizāk sakot izlaupīti.

Tagadējā laikā armija kā miera, tā kara laikā saņem visu vajadzīgo no kara spēka saimniecības, kura savu uzdevumu veikšanai spiesta izplēsties pa visām valsts saimniecības nozarēm. Tās apgādā armiju ar pārtiku, apģērbiem un kara vešanas materialiem. Sevišķi kara laikā armija uzstāda valstij lielas prasības, kuru apmierināšanai milzīgos apmēros

---

J. Bloch " Der Krieg" IV sēj. 380. lap. p.

jānodarbina valsts ražojošie spēki. Maksimālā ražojošo spēku izmantošana atkarājas no vispārējā ekonomiskā stāvokļa un ražojošo spēku attīstības pakāpes. Vienīgi valstis ar augstu ekonomiskās attīstības pakāpi spēj pilnībā apmierināt armijas lielās prasības.

#### Militaro izdevumu jēdziens.

Militaros izdevumus paredz militārā budžetā. Militārais budžets ir daļa no valsts budžeta un aptver kara saimniecības darbības planu nākošam saimniecības gadam. Militāram budžetam jāatspoguļo, kaut arī ļoti vispārējos vilcienos, kara ministrijas darbības programma valsts drošības uzturēšanai.

Militariem izdevumiem miera laikā divējāda nozīme:

1) ikdienišķo vajadzību apmierināšana un 2) armijas kaujas spēju pācelšana, t.i. armijas apgādāšana ar modernākiem tehniskiem piederumiem (jauna apbruņošana), valsts aizsardzības pastiprināšana (apcietinātu rajonu ierīkošana), un organizācijas rakstura jaunievedumi armijas uzbūvē. Ievērojot izdevumu divējādo nozīmi, tos iedala a) kārtējos un b) ārkārtējos. Pirmā izdevumu grupa atkarājas no armijas skaitliskā sastāva, no naudas un materialās apgādības normām, kuŗas vajadzīgas kuŗaspēka uzturēšanai un apmācības nolūkiem. Kārtējie izdevumi tā tad var mainīties atkarībā no tā, cik lielu un kādos apstākļos grib armiju nostādīt. Armijas uzturēšanas izdevumus iespaido produktu un materia-

lu cenas - tie pavairosies cenām ceļoties un pamazināsies cenām krītoties. Zināmu iespaidu uz uzturēšanas izdevumiem atstāj arī intendanturas priekšmetu iegādāšanas sistēma un veidi, saimniecisko un tehnisko iestāžu organizācija, kara spēka noņemšana, norēķināšanās, darbvedības un kontroles kārtība. Otra izdevumu grupa rāda, cik tālu armija sagatavota varbūtējam karam. Šīs grupas izdevumi ir tie, kuŗos atspoguļos armijas apgāde ar visu nepieciešamo, bet arī vaģadzīgo kara darbībai iesākoties.

Karaspēka saimniecības uzdevums pēc iespējas vispilnīgāki apmierināt armijas prasības, neapgrūtinot ar to pārāk valsts iedzīvotājus. Karaspēka saimniecībai stingri jāievēro ekonomiskais princips, tai jācenšas uzlabot karavīru saimes dzīvi un reizē ar to jāpūlas samazināt armijas uzturēšanas izdevumi. Samazināt armijas uzturēšanas izdevumus var tikai līdz zināmai robežai, pārkāpt šo robežu - nozīmē nodarīt tai lielu postu, t.i. tā nebūs vairs spējīga veikt savu uzdevumu - sargāt valsti. Sevišķa vērība jāpiegriež tādiem kara ekonomisko jautājumu pētījumiem, kuŗi sekmētu armijas materialo apstākļu uzlabošanu, neizšķēržot zemes bagātības. Armijas sagatavošana karam notiek jau miera laikā. Šiem priekšsagatavošanas darbiem ir ļoti svarīga nozīme un no tā, cik pareizi viņi nostādīti, atkarājas ne tikai armijas miera laika labklājība, bet arī armijas gatavība ka-

ram. Kara spēka saimniecībai jāatrodas lietpratēju rokās, jo pareiza un sekmīga saimniecisku jautājumu izšķiršana samazina kara spēka izdevumus.

Valsts kara spēka uzturēšanai vajadzīgos līdzekļus var ievākt divējāda ceļā: a) naturalā veidā (klausī) un b) graudā. Naturalo klausu instituts ievests jau sen. Jo valstij pašai mazāk līdzekļu, jo plašāk viņa izlieto klausas. Sākumā iedzīvotājiem bez dzīvokļiem un pārtikas vajadzēja dot kara spēkam arī zināmu daudzumu naudas virsnieku algām un uztura pirkšanai, kad pēdējo nevar dabūt graudā. Vēlāk šīs klausas papildināja ar to, ka iedzīvotājiem vajadzēja dot armijai arī transporta līdzekļus - zirgus un ratus. Tikai to, ko nevarēja dabūt no iedzīvotājiem, iegādāja valsts ar saviem līdzekļiem. Naturalās klausās tā tad ietilpst dzīvokļu ierādīšana, transporta līdzekļu piegādāšana, gatava ēdiena izsniegšana un labības nodošana kara spēka vajadzībām. - Klausas var būt par brīvu vai arī pret samaksu. Armijas apgādības klausas, ja tās jādod par brīvu, krīt uz iedzīvotājiem ļoti nevienādos apmēros, jo attiecas tikai uz tiem apvidiem, kuros kara spēks novietojies. Klausu sadalīšanas vienādību varētu panākt tādā ceļā, ka bezmaksas klausas atmetamas, kaut arī tās sadārdzinātu armijas uzturēšanu un ievedamas klausas pret tūlītēju samaksu. Naturalās klausas armijas uzturēšanai iedzīvotājiem jānes pa lielāku daļu tikai kara laikā; bet bez viņām nevar iztikt arī miera laikā. Apmā-

cības nolūkos karaspēkam nākas bieži vien darboties tādos apstākļos, kas atgādina kara laiku (novietošana nometnēs, manevri, mobilizācijas izmēģinājumi un t.t.). Klausu izpildītāji saņem gan zināmu atlīdzību, bet tā ir stipri zemāka par tirgus cenām.

Militaros izdevumus var iedalīt 3 grupās: a) pārvaldes (administratīvie) izdevumi, b) operatīvie un c) pārējie izdevumi, kuri neietilpst pirmās divi grupās. Pārvaldes izdevumos tad ietilptu: atalgojumi, saimniecības, pārvaldāšanas un tamlīdzīgi izdevumi. Operatīvos izdevumos ietilptu apgādāšana ar uzturu, elpi, apaviem, apģērbiem, transporta līdzekļiem, dzīvokļiem un apsildīšanu, apbruņojumu, tehniskiem līdzekļiem (darba rīki, bruņotās mašīnas, aviācija, sakraļa līdzekļi), sanitāriem un tamlīdz.- Trešā grupā ietilptu izdevumi kultūrelām vajadzībām, kara mācības iestāžu uzturēšanai, slepeni ziņu ievākšanai un tamlīdz.-

Bruņoto spēku izdevumu lielais apmērs visās valstīs izsauc dabisku cēloni - nodrošināt valsts patstāvību un drošību. Šis dabiskais cēlonis atkrīst un līdz ar to arī lielie militārie izdevumi tad, kad valstis apvienotos tādās federācijās, pie kurām bruņotas sadursmes kļūst neiespējamās. Lai gan militārie izdevumi uzskatāmi kā neproduktīvi, kā zaudējumi, tomēr kā dzīves īstenība, tā arī zinātnieki tos atzīst kā neizbēgamu vajadzību. Tā Adams Smits savā lielā darbā "Wealth of Nations" saka, ka "valsts savu galveno  
1) II sējums, V grāmata, 29.lap.p.

uzdevumu - pasargāt sabiedrību no pārējo sabiedrību uzbrukumiem - var izpildīt tikai ar bruņoto spēku palīdzību un tādēļ to vajadzīgie izdevumi jaapmierina pilnībā pirms kādiem citiem! Prof. Rau's<sup>1)</sup> saka, ka "valsts aizsardzības izdevumi nepieciešami lai būtu kara gadījumā sagatavoti līdzekļi valsts neaizskaramības, patstāvības un cieņas aizsargāšanai; nevarot izvairīties no upuriem, kuŗi vajadzīgi bruņoto spēku organizācijai un uzturēšanai. Valsts pilnīga sagatavošanās nākamam karā ir drošākais līdzeklis miera uzturēšanai un šī līdzekļa neievērošanai var būt ļoti kļūmīgas sekas - valsts var zaudēt savu neatkarību! Lorencs Steins<sup>2)</sup> saka, ka "esot neapstrīdāms, ka pats lielākais militārais budžets iznākot tomēr lētāks kā karš". Ka bruņotais miers tiešām lētāks, kā karš, redzams no šekošā piemēra: Anglijā 1911.g. kara un flotes ministrijas izdevumi bija 1,45 miljardi zelta marku<sup>3)</sup> jeb 1,8 miljardi latu, kas uz 1 iedzīvotāju (pieņemot 1911.g. 45,2 miljoni iedzīvotāju) iztāisa ap 40 lati. Pasaules karš turpretīm Anglijai, neieskaitot kolonijas, izmaksāja 25,61 miljardi dolāru<sup>4)</sup> (pēc 1913.g. paritātes), jeb 132,7 miljardi latu; šini zumā ietilpst arī aizdevums sabiedrotiem. Uz 1 iedzīvotāju šie kara izdevumi iztāisa ap 2885 lati (pie 46 miljoniem iedzīvotāju 1919.g.) Ja šai zumai pieskaitītu vēl pilsoņu un kara-

1) Osnovnija načala finansovoj nauki 59.lap.p.

2) Finansovaja nauka, 28.lap.p.

3) Vojennaja enciklopedija st. "Vojennij budžet".

4) H. Fisk "The Inter-Alley debts" 27.lap.p.



vīru kapitalizēto darba spēku, kara p̄stījums un cit., tad šī zuma vēl ievērojami palielināsies (par apm. 60-70%). Prof. Kaufmans<sup>1)</sup> saka, ka " valsts kārtejie izdevumi sadaloties 3 grupās: a) valsts kredits, b) militarie un c) civilie izdevumi. Pirmo un otru grupu varot nostādīt pretī trešai, - un ar pilnu tiesību, jo abas šīs grupas izteicot to, ko prasa valsts kredits, drošība un cieņa. Šie izdevumi piederot pie tās kategorijas, kuŗi jāāpmierinot nekavējoties un pilnos apmēros. Kara spēka un flotes izdevumi atbilstot valsts galveniem mērķiem - tās pašuzturai un uzvarai nākošā karā. Ja šis mērķis nav visumā sasniegts, tad veltīgi izdarīti izdevumi bruņoto spēku uzturēšanai."

No uzskaitītiem citējumiem izriet, ka militarie izdevumi nepieciešami, bet miera laikā tie samazināmi līdz iespējamai robežai, t. i. lai caur to neciestu bruņoto spēku kaujas spējas nākotnē. Jāpiezīmē vēl, ka šie citējumi attiecas uz pirmskara laikmetu, kad sabiedriskā doma bija militarismam diezgan labvēlīgi noskaņota. Pēc kara laikmetā - kad antimilitarisma idejas piekritēju skaits daudzreiz palielinājies un atrod sev piekritējus ne tikai starp idealistiem, bet arī starp politiķiem, - sabiedriskā doma būs nelabvēlīgāki noskaņota attiecībā uz militaro izdevumu vajadzību (atbrunošanās konferences, karadienesta laika samazināšana).

---

1) Gosudarstvennija i miestnija raschodi glavnijejšich evropeiskich gosudarstv, 154. lap. p.

## 2. Militarie izdevumi.

Pilnīgu aprēķinu valsts militariem izdevumiem nav iespējams izdarīt, tādēļ ka pie tiem izdevumiem, kas paredzēti kara resora budžetā, jāpieskaita vēl citi zaudējumi tautsaimniecībai, kas ceļas sakarā ar armiju un tās uzturēšanu. Arī kara resora budžetā valsts aiz politiskiem un citiem motīviem neievieto visus izdevumus, bet maskētā veidā arī citu resoru budžetos.-

Lorencs Šteins savā grāmatā "Die Lehre vom Heerwesen, als Teil der Staatswissenschaft"<sup>1)</sup> saka, ka militarie izdevumi sastādoties no sekošām 3 grupām: 1) kara spēka uzturēšanas izdevumi, 2) kara dienesta iesaukto personu darba dienu vērtība un 3) naturalo klaušu vērtība, ko pilsoņi izpilda kara spēka vajadzībām. Līdzīgi Lorencam Steinam militaros izdevumus aprēķina arī W.Rüstow's<sup>2)</sup>. Viņš saka, ka tie sastādoties no 1) ražīga darba zaudējuma, kas ceļās no kara dienestā iesauktām personām, 2) kara spēka uzturēšanas izdevumiem, 3) armijas kaujas spēju uzturēšanas izdevumiem un 4) cietokšņu un citu apcietinātu vietu izbūves izdevumiem. Pēc agrāki pievestā klasificējuma pēdējās divi grupās minētie izdevumi nav nekas cits, ka valstu ārkārtējie izdevumi militarām vajadzībām un kuŗi budžetā paredzēti.

Armija, kā tas zināms, komplektējas no virsniekiem un kareivjiem. Virsnieki ziedo armijai savu intelektuālo spēku, kuŗu tie, ja armijas nebūtu, bez šaubām, izlietotu ražī-

1) 1872.g. izdevums.

2) Untersuchung über die Organisation der Heere, 531 lap.p.

gam darbam. Zaudējums, kas caur to ceļas valstij, grūti skaitļos izteicams.

Personīgais zaudējums, kuŗu šo abu grupu atsevišķie indivīdi cieš caur kara dienestu, nav vienādi. Virsnieki miera laikā kalpo armijā brīvprātīgi un saņem zināmu atalgojumu - tā tad personīga zaudējuma te nav. Kareivis, turpretīm, kalpo armijā piespiests - tas izpilda zināmu natūralu klaūšu, par kuŗu saņem visai niecīgu atalgojumu - tā tad personīgais zaudējums te ievērojams. Obligātoriskā kara dienestā iesauktais zaudē netikvien to, ko viņš būtu ieguvis ražīgu darbu strādājot, bet nes arī vēl citus zaudējumus; piem., iesauktie zaudē savas agrākās darba vietas, pa daļai aizmirst savu agrāko nodarbošanos un pēc atvaļināšanas no kara dienesta dažkārt pat spiesti mācīties citu arodu.-

Militaristi apgalvo, ka kara dienestā iesauktie piesavinās ļoti svarīgas rakstura īpašības - pierodot pie kārtības un noteiktības. Ja tas arī tā būtu, tad tomēr ieguvums neatsvērs to zaudējumu, kas ceļas indivīdam ražīgu darbu nestrādājot, un tās sekmes, kuŗas viņam zūd, ja tas savā arodā turpinātu strādāt. Jāatzīmē vēl, ka kara dienests pa daļai apslāpē pašiniciatīvi.-

Kara dienestā esošo personu uzturēšana prasa arī zināmus izdevumus no viņu piederīgiem, jo atalgojums, ko saņem kareivji (piem. Latvijā 6 lati mēnesī) nepietiekošs dažādu

nepieciešamu vajadzību apmierināšanai un piederīgie tādēļ spiesti daļu šo izdevumu segt no saviem ienākumiem.-

Izdevumi kara spēka vajadzībām dažādās valstīs.

Armijas kārtējos izdevumus iespaido sekoši faktori: armijas lielums, komplektēšana, organizācija un apgāde, kādēļ tie jāapskata un jāved sakarā ar militāriem izdevumiem.

Armijas ārkārtējie izdevumi, kā jau minēts, norāda, cik labi armija sagatavota nākamam varbūtejam karam; šie izdevumi atkarājas no valsts finansiālā stāvokļa, t.i. cik valsts finansēs atļauj ziedot šai vajadzībai.

1. Latvija. Valsts platība - 65.791 km<sup>2</sup>; sauszemes robeža - 996 km.; jūras robeža - 496 km.; robeža gar Igauniju - 347 km.; gar SSSR (Krieviju) - 269 km.; gar Poliju - 93 km. un gar Lietuvu - 487 km.- Dabīgu sauszemes robežu, kā kalni, platas upes un cit., kas atvieglotu valsts aizsardzību, nav, izņemot nelielu gabalu Latvijas-Polijas robežas, kas iet pa Daugavas gultni. Dabīga robeža ir vienīgi Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis.

Iedzīvotāji pēc 1925.gada 10.februāra tautas skaitīšanas datiem - 1.844.805; pieskaitot dabīgo pieaugumu 8,2<sup>1)</sup> uz 1000 uz 1.janvāri 1926.g.būs apmēram 1,86 miljoni iedzīvotāju. Viriešu 20 gadu vecumā būs apm. 17,7 tūkstoši; vecumā no 20 - 50 gad. - apm.364 tūkstoši; vecumā no 17 - 19

---

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

gadiem + apm.54 tūkstoši un vecumā no 51 - 55 gadiem - apm. 50 tūkstoši.-

Armijas lielums 1925.gadā pēc tautu savienības datiem 19.743<sup>1)</sup> vīri; pēc SSSR (Krievijas) datiem apm.19,5<sup>2)</sup> tūkstoši vīru. Patiesībā karavīru skaits būs lielāks, kā minēts; tas būtu jāpieņem ap 25,0 tūkstoši vīru liels, jo, kā jau minēts, vīriešu 20 gadu vecumā ir ap 17,7 tūkstoši un ja no tiem katru gadu iesauc kara dienestā ap 75-85%, kas būtu apm.14,2 tūkstoši un pie Latvijā pastāvošā 1½ gadu obligatoriskā kara dienesta ilguma, caurmērā gadā būtu ap 21-22,0 tūkstoši vīru; pieskaitot vēl virsnieku un virsdienesta instruktoru kadru ap 3000, iznāk minētais armijas lielums - apm.25,0 tūkstoš vīru. Iesaukto procentu ap 75-85 esmū pieņēmis vadoties no sekošiem motīviem: pēc jaunākiem datiem SSSR (Krievijā) tagad tiek pieņemti armijā kā derīgi ap 60% no visiem iesaucamos gados esošiem vīriešiem; Latvijā, kur iedzīvotāju veselības stāvoklis, bez šaubām, daudz labāks (SSSR (Krievijā) mirstība 23,1<sup>3)</sup> uz 1000 iedzīvotājiem 1925. gadā, bet Latvijā tikai 13,1<sup>4)</sup>), pieņemtais procents nebūs par lielu. Ilustrācijas pēc atzīmēšu 1897.gada datus<sup>5)</sup>, pēc kuriem pieņemts kara dienestā

<u>Francijā</u>	<u>Vācijā</u>	<u>Itālijā</u>	<u>Krievijā</u>
75%	55%	40%	31%
ne de- rigo 23%	32%	27%	12%

1) *Annuaire militaire*, 1926.g. 2) *Inostrannie armiji*, 1924.g.  
3) *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*, 1926.g.  
4) *Turpat.* 5) *Prof. Rediger, komplektovanie i ustroistvo vo-  
oružennoi sili*, 131.lp.p.

pārējais procents krīt uz ģimenes apstākļu dēļ atsvabinātiem un neieradušamies.

Armijas organizācija sekoša:<sup>1)</sup> armijas vadība (štabs un centralās apgādības iestādes), 4 kājnieku divīzijas un 1 tehniskā kara spēka divīzija; katrā kājnieku divīzijā ietilpst 3 kājnieku pulki un 1 artilērijas pulks, un vienā no divīzijām bez tam vēl 1 kavalerijas pulks; tehniskā kara spēka divīzijā ietilpst bruņotās mašīnas, sapieri, elektrotehniskā daļa un aviācija. Jūras bruņoto spēku lielums ir 2 maza tipa zemūdens laivas: Ronis un Spīdola, 2 minu traļeri: Viesturs un Imanta, 1 sargu kuģis Virsaitis un bez tam vēl daži palīgu kuģīši.-

Armijas komplektēšanu izdara pēc 1923.gadā izdotā kara klauzulas likuma, pēc kara kara dienests obligatorisks visiem 20 gadu veciem vīriešiem. Latvijā, līdzīgi Francijai, miera laikā armijā iesauca visus kara dienestam derīgos pilsoņus. Iesaucamo skaitlis te atkarājas no tā, cik personas ierakstītas iesaucamo sarakstos un atzītas par derīgām. Citās valstīs, piem. bij. Krievijā un Vācijā iesaucamo jaunkafeivju kontingentu noteic katru gadu īpašs likums.

Obligatoriiskā kara dienesta ilgums 1½ gadi. Pēc šī termiņa atvaļinātos ieskaita uz 3 gadi līdz turpmākam rīkojumam atvaļināto kategorijā, t.i. līdz 24½ gadiem; uz 5½ gadiem - I šķiras rezervistos, t.i. līdz 30 gadiem, uz 10 gadiem - II. šķiras rezervistos, t.i. līdz 40 gadiem un uz 10 gadiem - ze-

1) Inostrannie armiji, 374.lap.p.

mes sargos, t.i.līdz 50 gadiem. Kara gadījumā valsts prezidents var iesaukt armijā jaunākus par 20 gadiem (līdz 16 gadu vecus) un vecākus par 50 gadiem.-

Armijas lielumu kara gadījumā SSSR aprēķina uz 120,0<sup>1)</sup> tūkstoš vīru lielu, pieņemot, ka vīriešu vecumā no 20-50 gadiem ir ap 250,0 tūkstoši. Šie SSSR dati nepareizi, jo pēc 1925.g.tautas skaitīšanas datiem vīriešu minētā vecumā ir ap 364,0 tūkstoši, no kuriem kara laikā varētu saformēt armiju, pēc minētā SSSR aprēķina (ap 50% no 20-50 gadu vīriešu skaita) ap 185,000 vīru lielu. Iesaucot vēl jaunākus kā 20 gadus, t.i.no 17-19 gadus vecus un vecākus par 50 gadiem, t.i.51-55 gadus vecus, armija palielināsies vēl par kādiem 45,0 tūkstošiem vīru (ap 50% no 467,6 tūkstoši vīru), tā tad kopumā ap 250 tūkstoši vīru. Ja Latvija mobilizētu kara gadījumā tādu pašu daudzumu, kā Vācija, kur pēc oficiāliem datiem pasaules kara iesaukti ap 13,250,000 vīru, t.i. ap 20% no visiem iedzīvotājiem (1911.gadā Vācijā ap 65,7<sup>2)</sup> miljoni iedzīvotāju) tad varētu saformēt ap 350,000 vīru lielu armiju.-

Karavīru deva dienā ir 1000 gr.maizes, 300 gr.liellopu gaļas jeb 185 gr.sālītas cūkgaļas, jeb 200 gr.svaigas cūkgaļas, 50 gr.speķa, 325 gr.putrainu jeb 780 gr.skābu kāpostu, jeb 1300 gr.kartupeļu, jeb 350 gr.zirņu, jeb 325 gr.rīcu, 30 gr.cukura un vēl citi produkti; dienas deva kopā ir 4082 ka-

1) ~~Vojennaja enciklopedija, st."Vojennij budžet".~~

2) *Inostrannije armiji 37j lap.6. ~~Vojennaja enciklopedija, st."Vojennij budžet".~~*

lorijas liela. Krievijā karavīru dienas deva bija tikai 3200 kalorijas liela. Galvenos pārtikas produktus un elpi iepērk tieši no ražotājiem.-

Attiecībā uz armijas apmācību un kaujas spējām es cītešu SSSR specialistu novērtējumus.<sup>1)</sup> Viņi saka, ka "armija galveno vērību piegriežot atsevišķa karotāja apmācībai (pretēji agrākai Krievijas apmācībai, kur atsevišķs kareivis kaujas apstākļos neprata darboties). Fiziskā apmācība esot ļoti labi noorganizēta; katrā armijas daļā esot sporta klubi, kuŗu centrale esot Rīgā pie armijas štaba; reizi gadā sarīkojot armijas sporta sacīkstes. Kulturelā darbība norisinoties kareivju un virsnieku klubos, kuŗos noturot lekcijas, referatus, koncertus un teatra uzvedumus. Lasīt un rakstīt nepratēju armijā gandrīz nemaz neesot."

Latvijas valsts kārtējie un ārkārtējie izdevumi, kā arī armijas kārtējie un ārkārtējie izdevumi<sup>2)</sup> sākot no proklamēšanas dienas līdz 1926/27. budžeta gadam ieskaitot sekošie:

*Inostrannije armiji, Čap. p. 385.*

1) ~~Vojennaja enciklopedija, st. "Vojennij b udžet."~~

2) Valsts kontroles pārskats un likumdevējas iestādes pieņemtie budžeti.



Saimniecības gads.	Naudas vienība	Valsts kārtējie izdevumi.	Armijas kārtējie izdevumi.	% attiecības.
1918/1920	L. rubļi miljonos	257,38	7,94	3,09
1920/21	"	1.420,48	83,97	5,91.
1921/22	"	3.977,44	1.187,42	29,85
1922/23	"	6.401,34	1.152,68	18,0
1923/24	Lati miljonos	134,67	28,06	20,84
1924/25	"	153,12	30,84	20,14
1925/26	"	105,24	35,29	33,53
1926/27	"	108,47	36,13	33,30

Saimniecības gads	Naudas vienība	Valsts kārtējie izdevumi.	Armijas kārtējie izdevumi	% attiecības
1918/20	Latv. rub. miljonos	479,80	230,36	48,0
1920/21	"	3.364,56	602,72	17,91
1921/22	"	7.409,29	1.311,01	17,69
1922/23	"	8,982,33	1.233,89	13,74
1923/24	Lati miljonos	188,47	31,24	16,58
1924/25	"	213,01	39,71	18,64
1925/26	"	160,95	45,27	28,13
1926/27	"	165,79	45,52	27,46

Saimniecības gads.	Naudas vienība	Valsts izdevumu kopzuma	Armijas izdevumu kopzuma	% attiecība.
1918/20.	Latv.rub. miljonos	479,80	230,36	48,0
1920/21.	"-	3.364,56	602,72	17,91
1921/22.	"-	7.409,29	1.311,01	17,69
1922/23.	"-	8.982,33	1.233,89	13,74
1923/24.	Lati miljonos	188,47	31,24	16,58
1924/25.	"-	213,01	39,71	18,64
1925/26.	"-	160,95	45,27	28,13
1926/27.	"-	165,79	45,52	27,46

Attiecībā uz 1922/23.saimniecības gada militariem izdevumiem jāpiezīmē, ka tie patiesībā lielāki, kā budžetā uzrādīti, jo izlietoti vēl 366,92 miljoni Latv.rubļu no ministru kabineta rīcībā esošā fonda vecu rēķinu nokārtošanai. Pieskaitot šos 366,92 milj.rubļu budžetā uzrādītiem, militaro izdevumu procentuālā attiecība pret valsts izdevumiem no 13,74 palielinās uz 17,80%.-

No uzrādītām tabelēm tālāk redzams, ka procentuālā attiecība starp valsts un militariem izdevumiem no 1920/21. līdz 1924/25.saimniecības gadam neko daudz nav svārstījusies, tā grozās ap 17%, jo militarie izdevumi pieauguši līdz ar pārējiem izdevumiem. Sākot ar 1925/26.saimniec.gadu procentuālā attiecība spēji pacelās no 17 uz 28%, kas izskaidrojams ar to, ka par 1925/26.saimniecības gadu valsts

budžets sastādīts pēc netto-budžeta principa, pretēji agrākiem brutto-budžetiem.-

Grupējot kārtējos izdevumus militārām vajadzībām pēc agrāk izdarītā klasificējuma, dabūjam sekošu tabeli (atsevišķs izdevumu grupu lielums izteikts procentos no kārtējo izdevumu kopsumas):

Izdevumu grupa	1924/25.g.	1925/6.g.	1926/7.g.
1. Administratīvie izdevumi:			
atalgojumi	28,9%	31,5%	34,2
citi izdevumi	3,0%	2,8%	2,6%
	31,9%	34,3%	36,8%
2. Operatīvie izdevumi:			
ūzturs	21,8%	21,5%	20,8%
elpe	6,5%	4,6%	4,2%
apgārbs, apavi	22,0%	18,7%	16,9%
transporta līdzekļi	2,2%	2,3%	2,2%
dzīvokļi un cit. telpas	7,3%	6,5%	7,4%
apbruņošana	4,3%	7,6%	7,4%
techniskie līdzekļi	1,6%	1,6%	1,6%
flote	0,3%	0,3%	0,4%
sanitarā apgāde	1,2%	0,9%	0,7%
	67,2%	64,0%	61,6
3. Pārējie izdevumi:			
kultūrelām vajadzībām.	0,6%	0,5%	0,4%
citi izdevumi	1,3%	1,2%	1,2%
	1,9%	1,7%	1,6%

Apskatot uzrādīto tabeli, redzam, ka kārtējo izdevumu grupas par minētiem 3 gadiem maz svārstījušās, tikai no 3 - 5%. Administratīvo izdevumu palielināšanās izsaukta ar atalgojuma pacelšanu virsniekiem un virsdienesta instruk-

toriem. Operatīvo izdevumu svārstīšanos izsauc 4 lielākie izdevumu posteņi: uzturs, elpe, apģērbi un dzīvokļi; izdevumu lielums te atkarīgs no vispārējās dzīves dārdzības un priekšmetu iegādes veida. 1 karavīra uzturēšana izmaksā ap 1412 lati.

Militaro izdevumu pieaugumu redzam no sekošas tabeles, kur 1923/24.g. izdevumi pieņemti līdzīgi 100.

Saimniecības gads.	Kārtējie un ārkārtējie izdevumi kopā	Kārtējie izdevumi	Ārkārtējie izdevumi.
1923/24.	100	100	100
1924/25.	127,1	109,9	278,9
1925/26.	144,9	125,8	313,8
1926/27.	145,7	128,8	294,9

Uz 1 iedzīvotāju Latvijā krīt valsts izdevumu 1925/26. saimniec.gadā - 86,53 lati; 1926/27.saimn.gadā - 88,42 lati; militaro izdevumu 1925/26.s.g. - 24,34 lati un 1926/27.s.g. - 24,28 (pieņemot iedzīvotāju skaitu uz 1.janvari 1927.g. ap 1,875 miljoni).

Novērtējot izdevumus militārām vajadzībām, jāatzīst, ka tie pasaules kara izpostītai Latvijai diezgan lieli, ap 24,34 lati uz iedzīvotāju 1925/26.s.g., kad tanī pašā laikā Lietava izdod tikai 24,15 liti, jeb 12,38 lati (pēc 1925.g. vidējā biržas kursa 100 litu = 51,25 lat.) un Igaunija 1323,9 markas jeb 18,14 latu (100 Ig.markas = 1,37 la-

tiem). Še pievestie skaitļi jau patiesībā neizteic visu militaro izdevumu nastu uz iedzīvotāju. Ja Latvijas izdevumus militārām vajadzībām aprēķinātu pēc L.Steina un W.Rüstow'a, tad tie būtu sekoši: 1) karaspēka kārtējie un ārkārtējie izdevumi pēc 1925/26.s.g. budžeta 45,20 miljoni latu (no izdevumiem atskaitīti 0,07 miljoni latu kara resora ieņēmumu), 2) kara dienestā iesaukto personu darba dienu vērtība 38,4 miljoni latu (caurmērā gada alga Ls.1600,-<sup>1)</sup>) 3) robežapsardzība un aizsargu izdevumi 2,1 miljoni latu, kopā izdevumu militārām vajadzībām 85,7 miljoni latu jeb uz 1 iedzīvotāju 46,08.

Militarie izdevumi, pēc manām domām, samazinātos, ja karaspēka saimniecība, resp.valsts ražotu karaspēkam vajadzīgo drēbi apģērbiem un apavus savās darbnīcās un būves darbus izdarītu saimnieciskā kārtā, bet ne izdodot tos izsolēs uzņēmējiem. Ka tādas darbnīcas varētu pastāvēt un tiešām dotu zināmu ietaupījumu, pierāda tagadējie kara ministrijas uzņēmumi - Armijas spiestuve un Armijas ekonomiskais veikals, kuri abi darbojas ar pietiekošu peļņas atlikumu.-

Lietava. Valsts platība - 53,433 km.<sup>2</sup> <sup>2)</sup>. Iedzīvotāju, ieskaitot Klaipēdas apgabalu - 2.170.245<sup>3)</sup> (Lietavā, bez Viļņas apgabala, pēc 1923.gada 17.zepembra tautas skaitī-

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1925.g.

2) Annuaire militaire, 1926.g.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

šanas datiem 2.028.971 un 141.274 Klaipēdas apgabalā pēc 1925.gada 1.janvāra tautas skaitīšanas datiem). Pieskaitot dabīgo pieaugumu ap 11,7<sup>1)</sup> uz 1000 iedzīvotājiem, visā Lietuvā uz 1.janvari 1926.g. būs apm. 2,2 miljoni iedzīvotāju; no tiem vīriešu apm.1,05 miljoni. Vīriešu iesaucamos gados (20-50 gadu), pēc SSSR datiem - ap 500.000<sup>2)</sup>, kas uzskatāms par lielu, jo ieskaitīts arī Viļņas apgabals. Vīriešu vecumā no 20-50 gadiem patiesībā būs ap 445.000 (aprēķināts pēc attiecības, kāda pastāv Latvijā, t.i. 42,3% no visa vīriešu daudzuma); vīriešu vecumā no 17-55 gadiem - 571.000 un vīriešu 20 gadu vecumā - 21.000 (aprēķināts pēc Latvijas attiecības - ap 2% no visu vīriešu daudzuma).-

Armijas lielums 1925.gadā, pēc tautu savienības datiem - 21,591<sup>3)</sup>; pēc SSSR datiem - ap 40.000<sup>4)</sup>. Patiesībā armijas lielums būs ap 29 - 30.000 vīru. Lietava iesauc katru gadu kara dienestā ap 13 - 13,5 tūkstoši vīru ( ap 65% no iesaucamo vīriešu skaita), kas pie pastāvošā 2 gadu dienesta ilguma būs ap 26 - 27.000 vīru; pieskaitot ap 3000 virsnieku un virsdienesta instruktoru, dabūjam armijas lielumu - 29 - 30.000 vīru. Armijas vadība līdzīga Latvijas armijas vadībai, t.i.augstākās armijas iestādes, divīzijas un pulki. Armijas komplektēšanu izdara saskaņā ar pastāvošo karaklausības likumu, pēc kura, kā jau minēts, obligato-

riskā dienesta ilgums kājniekos 2 gadi, pārējās daļās - 3

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

2) Inostrannije armiji, 1924.g.

3) Annuaire militaire, 1926.g., 843.lap.p.

4) Inostrannije armiji, 1924.g., 395.lap.p.

gadi. Pēc atvaļināšanas karavīrs skaitās līdz 27.dzīves gadam kā I šķiras rezervists; no 27 - 35.gadam - kā II šķiras rezervists; no 35 - 40 gadam - kā I šķiras zemes sargs un no 40 - 45.gadam - kā II šķ.zemes sargs. Kara gadījumā Lietava var samobilizēt ap 250.000 vīru lielu armiju; izsmēlot visas rezerves, šo skaitli var palielināt līdz 450.000 vīru.

Lietavas valsts izdevumi litos sekošie<sup>1)</sup>:

Saimniecības gads.	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz 1 iedzīvotāju:
1924.	193.148.164	39.324.894	282.473.058	114,5
1925.	225.332.047	33.814.346	259.146.393	117,8

Tā tad valsts izdevumi uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā ir 117,8 litu jeb 60,4 lati (pēc 1925.g.vidējā kursa 100 litu = 51,25<sup>2)</sup>)).

Lietavas militarie izdevumi litos sekošie<sup>3)</sup>:

Saimniecības gads.	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz 1 iedzīvotāju:
1925.	47.267.000	5.874.346	53.141.346	24,15

Pārēķinot latos pēc 1925.g.vidējā kursa, iznāk militaro izdevumu uz 1 iedzīvotāju 12,38 lati. Pierēķinot militariem izdevumiem ražīga darba zaudējumu no kara dienestā iesauktiem pilsoņiem, dabujam visu militaro izdevumu kopzumu Ls. 56,23, t.i.par 10,15 latiem vairāk kā Latvijā (Lietavas strādnieka gada alga Ls.1000,-, citu datu trūkuma dēļ aprēķināta ap 60% no Latvijas strādnieka gada algas).-

1) Lietavas valsts budžets 1925.gadam.

2) Latvijas statistiskā gada grāmata 1925.g.

3) Lietavas valsts budžets 1925.g.-

ķināta ap 60% no Latvijas strādnieka gada algas).-

Kara ministrijas izdevumu attiecība pret valsts izdevumiem sekoša:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
55,14%	39,55%	29,81%	19,82%	20,51%

Apskatot pievestos datus redzam, ka Lietava centusēs ievērojami samazināt militaros izdevumus; 1921.g.tie iztāisa apm.pusi no visiem valsts izdevumiem, bet 1924.-1925.g.vairs tikai ap 1/5.daļu. Jāpiezīmē, ka Latvijai militārie izdevumi, kad budžetu sastādīja pēc brutto-budžeta parauga, kā tas ir Lietuvā, bija tikai 17%, t.i.ap 2-3% mazāki kā Lietuvā. Pēc budžeta Latvijas militārie izdevumi mazāki kā Latvijai caur to, ka 1) Lietuvai nav jāiegādājas tik daudz kara materialu kā Latvijai, jo Lietava tādus ieguva par brīvu vācu armijai atkāpjoties; Latvija, ja kādi krājumi arī no pasaules kara palika, izlietoja tos neatkarības cīņās; 2) Lietuvai, kur dzīves dārdzība mazāka, armijas uzturēšana izmaksā lētāki; Lietava 1 karavīra uzturēšanai gadā izmaksā ap 835 lati, Latvija, turpretīm, - 1470 lati; 3) Lietuvai pagaidam atkrīt flotes iegādes un uzturēšanas izdevumi.-

Igaunija. Valsts platība 47.549<sup>1)</sup> km<sup>2</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1922.gada 28.decembra tautas skaitīšanas datiem 1.107.059<sup>2)</sup>, no tiem vīriešu 520.239. Pieskaitot dabīgo pieaugumu 4,4<sup>3)</sup> uz 1000 ,

Igaunijā uz 1.janvari 1926.gada būs apm.1,122 miljoni iedzī-

1) Annuaire militaire, 1926.g.

2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

3) turpat.



votāju. Viriešu kara klausības gados (20-50) ap 220.000 un viriešu 20 gadu vecumā ap 10.500.-

Armijas lielums 1925.gadā, pēc tautu savienības datiem 17.875<sup>1)</sup> viru, pēc SSSR datiem - ap 16.000<sup>2)</sup>. Pēc Igaunijas karaklausības likuma, katru gadu iesauc armijā visus 20 gadu vecus viriešus un ja no tiem derīgus rēķina ap 75-80%, tad katru gadu iesaukto skaits būs ap 7500-8000 viru, kas pie obligatoriskā kara dienesta ilguma 1½-2 gadi caurmerā gadā iztaisītu ap 15.000 viru; pieskaitot virsniekus un virsdienesta instruktorus, armijas lielums jāpieņem ap 18.000 viru jeb 1,6% no visiem iedzīvotājiem. Kara gadījumā, pēc SSSR datiem, Igaunija varot samobilizēt ap 80.000 viru; izsmelot visas rezerves (ap 20% no visiem iedzīvotājiem), armiju var palielināt uz 220.000 viru.-

Igaunijas valsts izdevumi markās sekošie<sup>3)</sup>

Saimniec. gads.	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz 1 ie- dzīvotāju
1923.	4.978.721.815	1.815.327.579	6.794.049.394	-
1924.	5.773.201.200	1.445.613.600	7.218.814.800	-
1925.	6.045.894.000	1.247.142.600	7.293.036.600	6.500,3

Pārvēršot latos, iznāk uz 1 iedzīvotāju valsts izdevumu gadā ap 89,05 lati.

1) *Annuaire militaire*, 1926.g.

2) *Inostranniye armiji*, 1924.g.

3) Igaunijas valsts budžets 1925.gadam.

Igaunijas militarie izdevumi markās sekošie<sup>1)</sup>:

<u>saimniec.</u> <u>gads.</u>	<u>Kārtējie</u>	<u>Ārkārtējie</u>	<u>K o p ā</u>	<u>Uz l i e-</u> <u>dzīvotāju</u>
1923.	1.131.260.247	273.428.562	1.404.688.809	-
1924.	1.120.730.600	313.990.900	1.434.721.500	-
1925.	1.235.030.300	250.384.800	1.485.415.100	1.323,9

Pārreķinot latos gadā uz l iedzīvotāju iznāk militaro izdevumu ap 18,14 latu. l kaŗavira uzturēšana gadā izmaksā 68.612,8 markas jeb 940 lati. Kaŗa ministrijas (kārtējo un ārkārtējo) izdevumu attiecība pret valsts izdevumiem sekoša:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
20,7%	19,9%	20,3%

Pierēķinot militariem izdevumiem raŗigā darba zaudējumu no kaŗa dienestā iesauktiem pilsoņiem, dabūjam visu militaro izdevumu kopzumu: 2.545.615.100 markas (strādnieka gada alga aprēķināta uz 58.900<sup>2)</sup> markām); atskaitot no šīs zumas kaŗa ministrijas ieņēumus par 1925.gadu 14.222.900<sup>3)</sup> markas, dabūjam tiro izdevumu 2.531,4 miljoni marku, kas uz l iedzīvotāju iztaisa ap 2256 markas jeb 30,92 lati.-

Militaro izdevumu pieaugšanu Igaunijā raksturo sekošie skaitļi (1923.gada izdevumi = 100):

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	102,1	105,6

Militarie izdevumi Igaunijā, pēc agrāk minētiem datiem,

- 1) Igaunijas valsts budžets 1925.gadam.
- 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1925.
- 3) Igaunijas valsts budžets 1925.gadam.

(18,14 lati uz iedzīvotāju), šķiet mazāki kā Latvijai, bet patiesībā, ievērojot dzīves dārdzību un markas iekšzemes pirkšanas spējas, tie būs līdzīgi Latvijas izdevumiem. Par pēdējiem šie pievestiem gadiem militārie izdevumi Igaunijā ļoti maz pieauguši, tikai par 5,6%, kad tanī pašā laikā Latvijā tie pieauguši par 44,9%, gan galvenā kārtā uz ārkārtējo izdevumu rēķina.

Polija. Valsts platība 388.328 km.<sup>2</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1921.g.30.zepembra tautas skaitīšanas datiem, 27.192.674<sup>1)</sup>. Pierēķinot uz 1926.g.1.janvari dabīgo iedzīvotāju pieaugumu 16,5<sup>2)</sup> uz 1000 iedzīvotājiem, dabūjam 28,987 miljoni iedzīvotāju; izslēdzot no šī skaita izceļotājus, varam Polijas iedzīvotāju skaitu pieņemt uz apm.28,4 - 28,5 miljoni. Vīriešu būs apmēram 13,3 miljoni (ap 46-47%); vīriešu vecumā no 20-50 gadiem - ap 5,6 miljoni un vīriešu 20 gadu vecumā - ap 260.000.

Armijas lielums 1925.gadā, pēc tautu savienības datiem, 270.286<sup>3)</sup>, pieskaitot žandarmeriju un robežpoliciju, kopā ap 331.579 jeb 1,2% no iedzīvotājiem. Pēc SSSR datiem, 1924.gadā - 241.856.- Armija faktiski būs lielāka, jo, ja katru gadu iesauktu ap 60% no 20 gadus veciem vīriešiem, t.i. ap 155.000 vīru, kas pie 2 gadu obligatoriskā kara dienesta ilguma būtu caurmērā gadā ap 310.000 vīru; pieskaitot virsniekus un virsdienesta instruktorus ap 40.000 vīru, armijas lielums būs apm.350.000 vīru.

1) un, 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

3) Annuaire militaire, 1926.g.

lielums būs apm.350.000 vīru.

Polijas valsts izdevumi sekošie (zlotos):

Saimniecības gads	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz l i e- dzīvotāju
1923.	-	-	647,4(miljoni)	1) -
1924.	-	-	1.517,8	"- 2) -
1925.	1.536.542.292	445.050.552	1.981.592.844	3) 69,53

jeb 64,39 lati pēc 1925.g.vidējā Rīgas biržas kursa 100 zloti = 92,18 latiem.

Polijas militarie izdevumi sekošie:

Saimniecības gads.	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz l i e- dzīvotāju
1923.	-	-	2.637,512	miljo- ni mark. -
1924.	-	-	4.479.541	"- -
1925.	500.940.000	154.560.000	655.500.000	zloti 23 zloti,

jeb 21,20 lati pēc 1925.g.vidējā kursa. 1 karavīra uzturēšana valstij izmaksā 1413,3 zloti jeb 1319,37 lati.

Kara ministrijas izdevumi iztaisa 1925.g.ap 33,0% no visiem valsts izdevumiem. 1924.g.,pēc SSSR.datiem, ap 40%<sup>4)</sup> no visiem valsts izdevumiem. Pierēķinot militariem izdevumiem kara dienestā iesaukto personu ražīgā darba zaudējumu ap 597,6 miljonu zlotu pie strādnieka vidējās gada algas ap 1800<sup>5)</sup> zlotu, kopā iznāk visi militarie izdevumi ap

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich.

2) turpat.

3) Polijas valsts budžets 1925/26.saimn.gadam.

4) Inostrannije armiji, 1924.g., 412 lap.p.

5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1925.

1.239,7 miljoni zlotu (no minētās zumas atskaitīti ap 13.366.734 zloti kara ministrijas ieņēmumu), kas uz 1 iedzīvotāju iztaisa ap 43,5 zloti jeb 40,1 latu. Ja šiem izdevumiem pieskaita vēl ap 81,0<sup>1)</sup> miljonu zlotu karavīru pensijām, tad izdevumu iznāk ap 1.319,7 miljonu zlotu jeb 46,3 zloti uz iedzīvotāja, kas līdzinās 42,68 latiem pēc 1925.g. vidējā kursa.-

Polijas militārie izdevumi samērā lieli: ap 33% no visiem valsts izdevumiem, kurpretim Latvijā tanī pašā laikā tikai 28,1% (Polijā budžets arī sastādīts pēc netto-budžeta ~~parauga~~ <sup>principa</sup>). Lai gan uz 1 iedzīvotāju iznāk mazāk militāro izdevumu (21,20 lati) kā Latvijai (24,3 lati), tomēr, ņemot vērā Polijas iedzīvotāju nodokļu maksāšanas spējas (Polijā dažādu tiešo un netiešo nodokļu uz 1 iedzīvotāju iznāk 25,07<sup>2)</sup> zloti jeb 23,08 lati, Latvijā - 49,3 lati<sup>3)</sup>), tie daudz ievērojamāk jūtami kā Latvijas iedzīvotājiem.

SSSR (Krievija). Valsts platība 19.586.652 km<sup>2</sup>. Iedzīvotāju Eiropas Krievijā uz 1925.gada 1.janvari 111,4<sup>4)</sup> miljoni, pieskaitot Azijas daļu ap 20-21 miljonu, dabūjam iedzīvotāju kopskaitu ap 132,4 miljoni. Pēc tautu savienības datiem - ap 131.299.007<sup>5)</sup> (uz 1920.gadu). Tā kā neražas gados ļoti daudz iedzīvotāju izmira, tad uz 1926.gada 1.janvari, pierēķinot dabīgo pieaugumu, iedzīvotāju skaits būtu jāapprēķina

1) *Annuaire militaire*, 1926.g., 936.lap.p.

2) Polijas valsts budžets 1925/6.saimn.gadam.

3) Latvijas statistiska gada gramata, 1926.g.

4) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

5) *Annuaire militaire*, 1926.g.

uz apm.132,0 miljoniem.

Par armijas lielumu daudz maz patiesīgu datu nav. Vieni to vērtē uz apmēram 700 - 800.000 vīru, citi, turpretim, daudz lielāku - uz apm.1,5 miljoni vīru lielu. Pirms kara Krievijas armija bija 1,25 miljoni vīru liela. Valsts izdevumi zelta rubļos sekošie:<sup>1)</sup>

Saimniec. gads	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz 1 iedzi- votāju
1923/4.	-	-	1.890.616.111	-
1924/5.	1.998.972.500	279.895.500	2.278.868.000	-
1925/6.	3.401.369.373	600.078.000	4.001.447.373	30,3 rubļi,

jeb 80,6 lati pēc 1925.gada vidējā kursa.

Krievijas valsts pirmskara (1913.g.) izdevumi miljonos rubļu sekošie:<sup>2)</sup>

Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz 1 ie- dzīvotāju
3.520,0 <i>t.i. iedzīvotāju skaitu</i>	14,3	3.534,3	20,79 rub.

pieņemot pēdējo, uz 170 miljoniem jeb 55,51 lati pēc paritātes.-

SSSR militārie izdevumi zelta rubļos sekošie<sup>3)</sup>:

	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
Kara resora budžets	385.665.814	407.247.000	621.463.400
pavado komandas (konvojnaja straža)	5.550.820	4.500.000	6.120.000
sanitārām vajadzībām	5.940.276	8.156.000	14.016.600
pabalsti kara rūpniec.	15.800.000	17.000.000	(dati trūkst)
Kopā...	412.956.910	436.903.000	641.600.000

1) SSSR.valsts budžeti par 1924/5.un 1925/6.saimn.g.

2) Roberts Klauss "Krieg und Volkswirtschaft" 1914-1917.g.

3) SSSR.valsts budžeti par 1924/5.un 1925/6.saimn.g.

Uz 1 iedzīvotāju tā tad 1925/6.saimn.gadā iznāk ap 4,86 rub. jeb 12,93 lati pēc 1925.gada Červonca kursa.-

Krievijas pirmskaŗa (1913.gadā) militarie izdevumi miljonos rubļu sekošie<sup>1)</sup>:

Kārtējie ar- mijas un flo- tes.	Ārkārtējie	K o p ā	Uz 1 iedzi- votāju.
849,0	125,0	974,0	5,73 zelta rubļi jeb 15,30 lati pēc paritātes.

Militaro izdevumu attiecība pret valsts budžetu sekoša:

1913.gadā	1923/4.s.g.	1924/5.s.g.	1925/6.s.g.
27,6%	21,8%	19,2%	16,0%

SSSR budžets sastādīts pēc brutto-budžeta principa. Pieņemot valsts netto izdevumus ap 2,6 miljardi rubļu, procentuālā attiecība tad iztaisītu ap 25%.

Militaro izdevumu pieaugums, pieņemot 1923/4.s.g. izdevumus līdzīgus 100, sekošs:

1923/4.s.g.	1924/5.s.g.	1925/6.s.g.
100	105,8	155,4

Tā tad SSSR militarie izdevumi 1925/6.saimniecības gadā pieauguši pret 1923/4.saimn.gadu par 55,4%.

Novērtējot SSSR militaros izdevumus pēc oficiāliem datiem, var nonākt pie nepareiza slēdziena. SSSR.militarie izdevumi patiesībā ir ievērojami lielāki, kā to uzrāda oficiālie dati, jo slēptā veidā izdevumi militarām vajadzībām ietilpināti arī citu resoru budžetos. Pēc Latvijas militaro

1) Robert Klauss "Krieg und Volkswirtschaft 1914-1917."

aprindu domām, šie slēptie izdevumi esot ap 300 - 350 miljonu lielu. Ja nu budžetā uzrādītai zūmai pieskaitītu vēl 350 miljoni rubļu - kopā 991,6 miljoni rubļu, tad rodās pavisam cita aina: uz katra iedzīvotāja tad krīt militaro izdevumu ap 7,51 rubļi jeb ap 20 latu pēc 1925.gada kursa, un procentuālā attiecība pret valsts netto izdevumiem ir ap 38,1%.

Ja nu ņem vērā šos beidzamos datus, tad jākonstatē, ka SSSR militarie izdevumi ap 20 latu uz iedzīvotāja ir ļoti lieli; tie pārsniedz pat agrākās Krievijas militaros izdevumus, kuri jau tani laikā bija palielināti līdz iespējamai robežai.-

Somija. Valsts platība 388,451 km.<sup>2</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1920.gada 31.decembra tautas skaitīšanas datiem, 3.364.807<sup>1)</sup>. Pieskaitot dabīgo pieaugumu ap 10<sup>2)</sup> uz 1000, dabūjam uz 1926.gada 1.janvari ap 3.53 miljoni iedzīvotāju, no tiem vīriešu ap 1,74 miljoni.-

Armijas lielums, pēc tautu savienības datiem, ap 29.040<sup>3)</sup> vīru, pēc SSSR datiem - ap 30.000<sup>4)</sup> vīru. Šie dati arī saskānēs ar faktisko stāvokli, jo kara dienests nav obligatorisks visiem 20 gadu veciem vīriešiem; no tā atsvabināti Somijas galējās ziemeļu daļas iedzīvotāji.-

Somijas valsts izdevumi miljonos marku sekošie:

---

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

2) turpat.

3) *Annuaire militaire*, 1926.g., 614.lap.p.

4) *Inostranniye armiji*, 1924.g., 334.lap.p.



Saimn. gads	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz l i e- dzīvotāju
1923.	-	-	2.842,41 <sup>1)</sup>	
1924.	-	-	2.408,64 <sup>2)</sup>	
1925.	2.734,56	625,70	3.360,26 <sup>3)</sup>	951,92 markas,

jeb 124,7 lati pēc 1925.gada kursa.

Uzrādītie valsts izdevumi par 1923.un 1924.gadu liekās būt tikai kārtējie izdevumi un tādēļ militaro izdevumu procentuālo attiecību aprēķināt par minētiem gadiem nevar. Somijas militarie izdevumi miljonos marku sekošie:

Saimniec. gads	Kārtējie	Ārkārtējie	K o p ā	Uz l i e- dzīvotāju
1921.	-	-	355,0 <sup>4)</sup>	-
1922.	-	-	353,4 <sup>4)</sup>	-
1923.	-	-	412,2 <sup>4)</sup>	-
1924.	-	-	428,4 <sup>4)</sup>	-
1925.	390,39	138,08	528,47 <sup>5)</sup>	149,71 mrk.

jeb 19,61 lati pēc 1925.g.vidējā kursa.

Militarie izdevumi 1925.gadā iztaisa ap 15,7% no visiem valsts izdevumiem. Somijas militaro izdevumu pieaugumu rāda sekoši dati(1921.gada izdevumi pieņemti līdzīgi 100):

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.,</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	0,995	116,1	120,7	148,9.

Ja militariem izdevumiem pieskaita izdevumus aizsargu vajadzībām, tad militarie izdevumi miljonos marku būs seko-

1) un 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.  
 3) Somijas valsts budžets 1925.gadam.  
 4) Annuaire militaire, 1926.g., 616.lap.p.  
 5) Somijas valsts budžets 1925.gadam.

šī<sup>1)</sup>:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
394,1	414,3	474,1	488,4	598,1.

Militaro izdevumu pieaugums tad izteiksies sekoši:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	105	120	124	152

No šiem datiem redzams, ka militarie izdevumi pieauguši 5 gadu laikā par apm.50%. Šis pieaugums vēl lielāks, ja izdevumus pielīdzina pirmskaņa dārdzības līmenim; militarie izdevumi tad miljonos marku būtu sekoši<sup>2)</sup>:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
31,2	34,0	43,3	44,4	52,9
100%	109%	139%	142%	170%.

Pieskaitot militariem izdevumiem kara dienestā iesaukto pilsoņu ražīga darba zaudējumu ap 390 miljoni marku (strādnieka gada alga ap 13.000<sup>3)</sup> marku), daļam visu militaro izdevumu kopzumu ap 988,5 miljoni marku, kas uz 1 iedzīvotāja iztaisa ap 280 marku jeb 36,68 lati pēc 1925.gada kursa.

Zviedrija. Valsts platība 448.300 km.<sup>2 4)</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1923.gada 31.decembra datiem, 6.005.579<sup>5)</sup>, pieskaitot dabīgo pieaugumu, ap 6,1<sup>6)</sup> uz 1000, iedzīvotāju skaits būtu jāpieņem uz apm.6,37 miljonu liels.

1) Annuaire militaire, 1926.g., 616.lap.p.

2) Annuaire militaire, 1926.g.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1925.

4) Annuaire militaire, 1926.

5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

6) turpat.

Armijas lielums, pēc SSSR datiem, ap 60.000<sup>1)</sup> viru, pēc tautu savienības datiem - ap 31.028 viru<sup>2)</sup>, kurā, jādomā, ietilpināts tikai armijas kadrs. Pēc Zviedrijas 1914.gada karaklausības likuma, visiem no 20 līdz 42 gadus veciem vīriešiem, kuŗi atzīti par kara dienestam derīgiem, jāiziet militārās apmācības kurss. 1.gadā kājniekus iesauc apmācībā uz 250 dienām; nākošos 3 gados - pa 30 dienām katru gadu un beidzamos 12 gados kopā uz 20 dienām, tā kā viss obligatoriskā kara dienesta laiks nepārsniedz 360 dienas. Pārējās daļās viss obligatoriskā kara dienesta laiks ir no 385—420 dienas.

Zviedrijas valsts izdevumi miljonos kronu ir sekoši<sup>3)</sup>:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
996,5	589,54	636,96.

Uz 1 iedzīvotāju 1925/26.s.g. iznāk valsts izdevumu ap 100 kronu jeb 139,24 lati pēc 1925.gada kursa.

Militarie izdevumi (netto dati) miljonos kronu sekoši<sup>4)</sup>:

<u>1922.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
180,06	154,16	147,51	147,80

Uz 1 iedzīvotāju militaro izdevumu iznāk 1925/26.s.g. ap 23,20 kronas jeb 32,30 lati pēc 1925.g.kursa. No visiem valsts izdevumiem 1925/26.s.g.militarie izdevumi iztaisa ap

1) Inostrannije armiji, 1924.g., 495.lap.p.

2) Annuaire militaire, 1926.g., 1027.lap.p.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

4) Annuaire militaire, 1926.g., 1031.lap.p.

23,2% (procentualā attiecība būtu zemāka, ja būtu ņemti brutto-dati). Militaro izdevumu sama zināšanu rāda sekoši dati (1922.g.izdevumi pielīdzināti 100):

<u>1922.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
100	86	82	82.

Salīdzinot Latvijas izdevumus militārām vajadzībām ar Zviedriju, redzam, ka pēdējie, neskatoties uz īso obligatoriskā dienesta laiku, ap 32,7% uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g.lielāki kā Latvijā.

Norveģija. Valsts platība 323,793<sup>1)</sup>mk.<sup>2)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1921.g.datiem - 2.687.493<sup>2)</sup>. Pieskaitot dabīgo pieaugumu uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju skaits būtu jāpieņem uz 2,79 miljoni liels (dabīgais pieaugums ap 10<sup>3)</sup>uz 1000).

Norveģijā, līdzīgi Zviedrijai, ļoti īss obligatoriskā kara dienesta laiks - kājniekiem kopskaitā par 37 gadiem (no 18-55 dzīvības gadam) ne vairāk kā 144 dienas, tādēļ pastāvīgais armijas kadrš - virsnieki, virsdienesta instruktori un kareivji - Norveģijā ļoti mazs. Pēc tautu savienības datiem, 1925.gadā tas 4.405<sup>4)</sup>viru liels.

Norveģijas valsts izdevumi 1925/6.s.gadā ir 427,6<sup>5)</sup>miljonu kronu, kas uz 1 iedzīvotāju iztaisa ap 152,7 kronas jeb 141,43 lati pēc 1925.gada kursa.

1) un 2) Annuaire militaire, 1926.g., 849.lap.p.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

4) Annuaire militaire, 1926.g. 855.lap.p.

5) Norveģijas budžets 1925/6.s.gadam.

Militarie izdevumi 1925/6.s.gadā, kārtējie un ārkārtējie, kopā ir 51,09 miljoni kronu, kas uz 1 iedzīvotāju iztaisa ap 18,31<sup>1)</sup> kronu jeb 16,96 lati pēc 1925.gada kursa. Militarie izdevumi ir ap 12% no visiem valsts izdevumiem.-

Pēc tautu savienības datiem, militarie izdevumi miljonos kronu ir sekoši<sup>2)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
52,24	47,94	46,10	46,03

Kā redzams, pēc tautu savienības datiem, militarie izdevumi mazāki kā pēc budžeta datiem. Še, jādomā, uzrādīti tikai armijas un flotes kārtējie izdevumi.

Militaro izdevumu (kārtējo) samazināšanu rāda sekoši dati (1922/23.s.g. izdevumi pielīdzināti 100):

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
100	92	88	88

Salīdzinot ar Latvijas militariem izdevumiem, jākonstatē, ka Norvegijā 1925/6.s. saimn.g. šie izdevumi uz 1 iedzīvotāju par 43,5% mazāki.

Danija. Valsts platība 43,017 km.<sup>23)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1924.g. 5. novembra skaitīšanas datiem - 3.386.274<sup>4)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 11 uz 1000), iedzīvotāju skaits uz 1926.g. 1. janvāri jāpieņem ap 3,4 miljoni liels.

Armijas lielums 1925.gadā, pēc tautu savienības datiem, ir 10.787<sup>5)</sup> vīru, jeb 0,3% no visiem iedzīvotājiem.

1) Norvegijas budžets 1925/6. saimn. gadam.

2) Annuaire militaire, 1926.g., 858. lap. p.

3) " " ", 472. lap. p.

4) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

5) Annuaire militaire, 1926.g., 484., 485. lap. p.

Dānijas valsts izdevumi miljonos kronu sekoši:

<u>1922/3.s.g.</u> <sup>1)</sup>	<u>1923/4.s.g.</u> <sup>2)</sup>	<u>1924/5.s.g.</u> <sup>3)</sup>	<u>1925/6.s.g.</u> <sup>4)</sup>
423,5	402,28	416,9	365,32

Uz 1 iedzīvotāju gadā iznāk ap 107,45 kronas jeb 117,60 lati pēc 1925.gada kursa.

Militarie izdevumi (brutto-dati) pēc 1925/6.s.g.budžeta ir 65,26 miljoni kronu, kas uz 1 iedzīvotāju iztaisa ap 19,2 kronas jeb ap 21 latu pēc 1925.gada kursa. Militarie izdevumi, pēc 1925/6.s.g.gada budžeta, iztaisa ap 17,9% no visiem valsts izdevumiem. Pēc tautu savienības datiem Dānijas militarie izdevumi (netto-dati) miljonos kronu sekoši:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
57,26	50,69	53,71	49,9

Pēc šiem datiem uz 1 iedzīvotāju iznāk tikai 14,7 kronas jeb 16,09 lati pēc 1925.gada kursa. Dānijas militarie izdevumi (21 lats) attiecībā uz Latvijas izdevumiem (24,34)lati ir par apm.15,9% mazāki.

Holande. Valsts platība 34,201 km.<sup>5)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1920.gada 31.decembra datiem - 6.865.314<sup>6)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 8<sup>7)</sup> uz 1000) uz 1.janvari 1926.g. iedzīvotāju skaits apm.uz 7,4 miljoni liels (kolonijas neieskaitot).

Armijas lielums, ieskaitot arī koloniju karaspēku ap

- 1), 2), 3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.  
4) Dānijas valsts budžets 1925/6.saimn.gadam.  
5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.  
6) Turpat.  
7) Turpat.

30.000<sup>1)</sup> viru.-

Holandes valsts izdevumi miljonos florinu sekoši<sup>2)</sup>:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
1.095,83	1.178,68	869,56	827,86	776,21.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krit valsts izdevumu ap 104,09 florinu jeb 218,18 lati pēc 1925.gada kursa.

Militarie izdevumi, ieskaitot arī koloniju karaspēka uzturēšanu, miljonos florinu sekoši<sup>3)</sup>:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
118,4	110,8	95,5	104,2	100,0

Militarie izdevumi, neieskaitot koloniju karaspēka uzturēšanu, 1925.gadā ir 98,5 miljoni florinu, kas uz 1 iedzīvotāju iztaisa ap 13,30 florini jeb 27,7 lati pēc 1925.gada kursa.

Militaro izdevumu (ieskaitot koloniju karaspēku) samazināšanu rāda sekošie dati:

<u>1921.g.</u>	<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	94	81	88	84

Salīdzinot ar Latvijas militariem izdevumiem, uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā Holandai tie par 13,4% lielāki.

Beļģija. Valsts platība 30.444<sup>4)</sup> km.<sup>2</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1923.g.aprēķina, 7.666.055<sup>5)</sup>, pieskaitot dabīgo pieaugumu

- 1) Inostranniji armiji, 1924.g., 681.lap.p.
- 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 3) Annuaire militaire, 1926.g., 899.lap.p.
- 4) -"- -"- , 69.lap.p.
- 5) Turpat.

(7<sup>1</sup>) uz 1000), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju būs ap 7,8 miljoni.

Armijas lielums pēc tautu savienības datiem, 1924.gadā ap 88.000<sup>2)</sup>; uz 1926.g.1.janvari tas būs samazināts jau uz ap.80.000 vīru.

Beļģijas valsts izdevumi miljonos franku sekoši<sup>3)</sup>:

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
7.077,99	7357,07	5926,74	6.127,08.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.g.valsts izdevumu iznāk ap 785,5 fr. jeb 194,02 lati pēc 1925.gada kursa.

Militarie izdevumi (netto dati) miljonos franku sekoši<sup>4)</sup>:

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
153,7	666,3	575,1	729,4

Uz 1 iedzīvotāju krīt militaro izdevumu ap 93,5 franki, jeb 23,09 lati pēc 1925.gada kursa. Militarie izdevumi 1925.gadā ir ap 12% no visiem valsts izdevumiem.

Militaro izdevumu pieaugumu rāda sekošie dati:

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	102	88	111

Tā tad militarie izdevumi 1925.gadā palielinājušies pret 1922.gadu par 11%. Salīdzinot ar Latvijas izdevumiem, tie par 5,4% mazāki.

---

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926g.

2) Annuaire militaire, 1926.g., 87.lap.p.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

4) Annuaire militaire, 1926.g., 92.lap.p.



Francija. Valsts platība 550.986<sup>1)</sup> km.<sup>2</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1922.g.datiem, 39.210.000<sup>2)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 1,9 uz 1000<sup>3)</sup>), dabujam uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju skaitu ap 39,4 miljoni.-

Armijas lielums, pēc tautu savienības datiem<sup>4)</sup>, bez koloniju kara spēka, ieskaitot žandarmeriju, ap 460.000 vīru, kopā ar koloniju kara spēku - ap 780.000 vīru.-

Francijas valsts izdevumi miljonos franku sekoši:<sup>5)</sup>

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
49.000,0	45.800,0	40.200,0	32.800,0

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krit valsts izdevumu ap 832,5 fr. jeb 206,04 lati pēc 1925.gada kursa.

Izdevumi armijai un flotei miljonos franku sekoši:<sup>6)</sup>

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
6.348,8	5.815,7	4.933,0	4.718,9.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krit izdevumi armijai un flotei ap 119,8 franki jeb 29,66 lati pēc 1925.gada kursa. Ja armijas un flotes 1925.g.izdevumiem pieskaita vēl izdevumus okupācijas kara spēka uzturēšanai, tad izdevumu kopzuma būs ap 5.332,4 miljoni franku liela, kas uz 1 iedzīvotāju tad iztaisa 135,3 franki jeb 33,50 lati pēc 1925.g.kursa. Visi militarie izdevumi kopā (ari koloniju kara spēka izdevumus

1) Annuaire militaire, 1926.g., 627.lap.p.

2) Turpat.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

4) Annuaire militaire, 1926.g., 666., 667.lap.p.

5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

6) Annuaire militaire, 1926., 682.lap.p.

ieskaitot)) par minētiem gadiem miljonos franku ir sekoši:<sup>1)</sup>

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
6.998,4	6.889,1	5.775,2	5.586,6

Aprēķinot pēc šiem datiem izdevumus uz 1 iedzīvotāju, par 1925.gadu iznāk ap 141,8 franki jeb 35,10 lati pēc 1925.gada kursa. No visiem valsts izdevumiem ap 17% krīt uz militāriem izdevumiem. Francijas militāro izdevumu samazināšanos rāda sekošie dati (1922.g.izdevumi = 100)

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	98	83	80

Tā tad 4 gadu laikā Francija samazinājusi izdevumus par 20%. Pirms kara Francijas militārie izdevumi vācu markās uz 1 iedzīvotāju bija sekoši:<sup>2)</sup>

<u>1907.g.</u>	<u>1908.g.</u>	<u>1909.g.</u>	<u>1910.g.</u>	<u>1911.g.</u>
23,21	23,68	24,68	25,27	26,56
100%	102%	106,3%	107,3%	114,4%

Pārreķinot 1911.g.izdevumus latos pēc paritātes, iznāk ap 32,79 lati uz 1 iedzīvotāju. Salīdzinot ar Latvijas militāriem izdevumiem (24,34 lati), Francijā (35,10 lati) tie uz 1 iedzīvotāja par 44,2% lielāki kā Latvijā.

Anglija. Valsts platība (Anglija ar Irijas ziemeļu daļu) 241.369 km.<sup>2</sup> <sup>3)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1921.g.datiem, 42917382<sup>4)</sup>

Pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 7 uz 1000) uz 1926.g.1.jan-

- 1) Annuaire militaire, 1926.g., 682.lap.p.
- 2) Vojennaja enciklopedija, 1914.g., "Vojennij budžet."
- 3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 4) Annuaire militaire, 1926.g., 130.lap.p.

vari iedzīvotāju būs ap 44miljoni.

Armijas lielums (regulārais, teritorialais, rezerves un koloniju karaspēks) ap 520.000 vīru; regulārā armija ar teritorialo kopā iztaisa ap 330.000 vīru.

Anglijas valsts izdevumi miljonos mārciņu sekošie<sup>1)</sup>:

<u>1923/4.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
739,03	745,40	772,15

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g.krīt valsts izdevumu ap 17,55 mārc., jeb 439,98 lati pēc 1925.gada kursa.

Anglijas militārie izdevumi (netto dati) miljonos mārciņu sekošie<sup>2)</sup>:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
112,6	117,5	122,1.

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g.gadā krīt militāro izdevumu ap 2,78 mārciņas, jeb 69,95 lati pēc 1925.gada kursa.

No visiem valsts izdevumiem uz militāro izdevumu rēķina krīt ap 16,4%. Militāro izdevumu pieaugums redzams no sekošā salīdzinājuma (1923/4.s.g.izdevumi = 100)

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
100	104,4	108,4.

Visi militārie izdevumi, (ieskaitot koloniju karaspēka uzturēšanu) par minētiem gadiem miljonos mārciņu ir sekošie<sup>3)</sup> (1923/4.s.g.izdevumi = 100):

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

2) Annuaire militaire, 1926.g., 175.lap.p.

3) Turpat.

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
119,4	123,2	127,2
100%	103%	107%

Nemot vērā šos skaitļus, uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.gadā krit militaro izdevumu ap 2,9 mārciņas jeb 72,7 lati pēc 1925.gada kursa. Salīdzinot ar Latvijas (24,34 lati) izdevumiem, Anglijā (69,75 lati) tie par 186,5% lielāki kā Latvijā.

Pirms kara Anglijas militarie izdevumi vācu markās uz 1 iedzīvotāju ir sekoši:<sup>1)</sup>

<u>1907.g.</u>	<u>1908.g.</u>	<u>1909.g.</u>	<u>1910.g.</u>	<u>1911.g.</u>
26,90	27,25	28,80	30,99	32,14
100%	101,3%	107%	115,2%	119,5%.

Pārreķinot 1911.gada izdevumus latos pēc paritātes, iznāk ap 39,68 lati.

Vācija. Valsts platība 470.628 km.<sup>2</sup> 2). Iedzīvotāju, pēc 1925.gada 16.juniņa datiem - 63.118.782<sup>3)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu, uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju skaits būs ap 63,5 miljoni liels.-

Armijas lielums ap 100.000 vīru (oficiālais, kā to sabiedrotie notikuši). Kā apslēpts bruņotais spēks jāuzskata ap 2 miljoni bijušo karavīru, kuri apvienoti dažādās militārās organizācijās.

Vācijas militarie izdevumi miljonos marķu sekoši<sup>4)</sup>:

- 1) Vojennaja enciklopedija 1924.g. "Vojennij budžet"
- 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 3) Turpat.
- 4) Annuaire militaire, 1926.g., 23.lap.p.

1924/5.s.g.

1925/6.s.g.

470,99

569,40.

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g. krīt militaro izdevumu ap 8,97 markas jeb 11,06 lati pēc 1925.gada kursa. Salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34), Vācijai tie (11,06) par 120% mazāki kā Latvijai. Vācijas pirmskaŗa izdevumi markās uz 1 iedzīvotāju ir sekoši:<sup>1)</sup>

1907.g.

1908.g.

1909.g.

1910.g.

1911.g.

17,59

18,40

19,70

19,13

19,28

100%

104,6%

112%

108,7%

109,6%.

Pārreķinot 1911.gada izdevumus latos pēc paritātes, iznāk ap 23,81 lati uz iedzīvotāju.

Čehoslovākija. Valsts platība 140.485 km.<sup>2</sup> <sup>2)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1921.g.datiem - 13.613.172<sup>3)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (12 uz 1000): uz 1926.g. 1.janvari iedzīvotāju skaits jāpieņem uz 14,3 miljoni liels.

Armijas lielums ap 125.000<sup>4)</sup> vīru.

Valsts izdevumi miljonos kronu sekošie<sup>5)</sup>:

1924.g.

1925.g.

11.087,93

9.515,05.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā iznāk valsts izdevumu ap 665,3 kronas jeb 102,27 lati pēc 1925.g.kursa.

Militarie izdevumi miljonos kronu sekošie<sup>6)</sup>:

1) Vojennaja enciklopedija 1914. "Vojennij budžet".

2) Annuaire militaire, 1926., 1082.lap.p.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

4) Annuaire militaire, 1926g., 1093. un 1094.lap.p.

5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

6) Annuaire militaire, 1926., 1097.lap.p.

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
3.221,2	2.856,1	2.288,8	1.889,4.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 135,1 krona jeb 20,30 lati pēc 1925.gada kursa.

Militaro izdevumu samazināšana redzama no sekošiem datiem (1922.g. izdevumi = 100):

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	89	71	59.

Tā tad Čehoslovākija samazinājusi militaros izdevumus 4 gadu laikā par 41%.

Militarie izdevumi iztaisa ap 20% no visiem valsts izdevumiem. Salīdzinot ar Latvijas (24,34) izdevumiem, Čehoslovākijā tie (20,30 lati) uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā par 19,8% mazāki kā Latvijai.

Jugoslāvija. Valsts platība 243.897 km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1921.gada datiem, ap 12.017.323<sup>2)</sup>, pieskaitot dabīgo pieaugumu uz 1926.g. 1.janvari, iedzīvotāju skaits jāpieņem uz apm.12,5 miljoni liels.

Armijas lielums ap 120.000 viru.

Militarie izdevumi miljonos dinaru sekošie<sup>3)</sup>:

	<u>1922/23.s.g.</u>	<u>1924/25.s.g.</u>
Kārtējie.....	883,06	1.238,95
Ārkārtējie.....	244,74	717,05
Kopā:	1.127,80	1.956,0

1) Annuaire militaire, 1926.g., 997.lap.p.

2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

3) Annuaire militaire, 1926.g., 1008.lap.p.

Uz 1 iedzīvotāju 1924/5.s.g.krīt militaro izdevumu ap 156,5 dinari jeb 13,83 lati (abas naudas vienības aprēķinātas pēc 1925.gada zelta vērtības pret dolaru). Militaro izdevumu pieaugumu raksturo sekoši dati (1922/23.s.gada izdevumi =100):

<u>1922/23.s.g.</u>	<u>1924/25.s.g.</u>
100	173.

Militarie izdevumi tā tad 3 gados palielinājušies par 73%. Salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34 lati), tie Jugoslavijai (13,83 lati) par 76% mazāki kā Latvijai.

Itālija. Valsts platība 310.110 km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1921.gada datiem - 38.755.576<sup>2)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 12 uz 1000), uz 1926.gada 1.janvari iedzīvotāju skaits jāpieņem uz apm.40,5 miljoni liels.

Armijas lielums ap 304.000<sup>3)</sup> viru.

Valsts izdevumi miljonos liru sekošie<sup>4)</sup>:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
21.155,83	20.247,0	17.216,76

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g.gadā krīt valsts izdevumu ap 425,1 lira jeb 87,78 lati pēc 1925.g. kursa.

Militarie izdevumi, neieskaitot koloniju kara spēka uzturēšanu, miljonos liru sekošie<sup>5)</sup>:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
3.522,1	3.223,9	3.558,9

- 1) Annuaire militaire, 1926.g., 724.lap.p.
- 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 3) Annuaire militaire, 1926., 744.lap.p.
- 4) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 5) Annuaire militaire, 1926., 793.lap.p.

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.saimn.gadā krīt militaro izdevumu ap 87,9 liras jeb 18,16 lati pēc 1925.gada kursa. Militarie izdevumi iztaisa ap 22,1% no visiem valsts izdevumiem. Militaro izdevumu pieaugums redzams no sekošiem datiem (1923/4.s.gada izdevumi = 100):

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
100	91,5	101,4.

Ja militariem izdevumiem pieskaita arī izdevumus koloniju kara spēka uzturēšanai, tad tie par uzrādītiem gadiem miljonos līru būs sekošie:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
3.838,99	3.419,03	3.810,54
100%	89%	99%.

Salīdzinot šie uzrādītos izdevumus, redzams, ka militarie izdevumi, kaut gan ļoti niecīgos apmēros (par 1%) samazinājušies.

Salīdzinot Latvijas (24,34lati) izdevumus ar Itālijas (18,15 lati), tie pēdējai par 34,1% mazāki kā Latvijai.

Itālijas pirmskara izdevumi uz 1 iedzīvotāju vāsu markās

sekošie:<sup>1)</sup>

<u>1907.g.</u>	<u>1908.g.</u>	<u>1909.g.</u>	<u>1910.g.</u>	<u>1911.g.</u>
9,87	10,59	10,99	12,60	13,58
100	107,3	111,3	127,6	137,6

Pārreķinot latos pēc paritātes, iznāk 1911.gada militaro izdevumu uz 1 iedzīvotāju ap 16,8 lati.

Šveice. Valsts platība 41.298 km.<sup>2.2)</sup> Iedzīvotāju, pēc

1) Vojennaja enciklopedija 1914.g. "Vojennij budžet".

2) Annuaire militaire, 1926.g., 1042.lap.p.



1920.gada datiem - 3.880.320<sup>1)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu ( ap 7 uz 1000), uz 1926.gada 1.janvari iedzīvotāju skaits jāpieņem ap 4,0 miljoni liels.

Šveicē pastāvīgas armijas nav. Tur ieviesta milicijas sistēma. Miera laikā ir tikai nedaudz virsnieku-instruktoru, kuri visus 20 gadus vecos vīriešus, derīgus kara dienestam, apmāca kara mākslā. 1.gadā apmācības ilgums kājniekiem - 65 dienas. Atkārtota apmācīšana 7 gadu laikā ikgadus pa 11 dienām.

Visi valsts izdevumi miljonos franku sekošie<sup>2)</sup>:

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
315,21	298,91	304,47	307,97.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt valsts izdevumu ap 76,99 franki, jeb 77,17 lati pēc 1925.gada kursa.-

Militarie izdevumi miljonos franku sekošie<sup>3)</sup>:

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
79,70	83,77	83,61	87,0

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 21,75 franki, jeb 21,78 lati pēc 1925.gada kursa.

Militarie izdevumi iztaisa ap 28,2% no visiem valsts izdevumiem.

Militaro izdevumu pieaugumu raksturo sekošie dati:

(1922.g.izdevumi = 100):

<u>1922.g.</u>	<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	105	105	109.

1) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.

2) Turpat.

3) Annuaire militaire, 1926.g., 1071.lap.p.

Tā tad 4 gados Šveices izdevumi militarām vajadzībām pieauguši par 9%. Salīdzinot ar Latvijas (24,34 lati) izdevumiem, Šveicē tie (21,78) par 11,8% mazāki kā Latvijai.

Austrija. Valsts platība 83.904 km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1923.gada datiem - 6.536.893<sup>2)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 7 uz 1000), uz 1926.g. 1.janvari iedzīvotāju skaits jāpieņem apm.uz 6,6 miljoni liels.

Armijas lielums - ap 33,400<sup>3)</sup> vīru liels (pēc miera līguma noteikumiem - 30.000 vīru).-

Valsts izdevumi miljonos šiliņu sekošie<sup>4)</sup>:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
1.014,85	744,37	832,39.

Uz 1 iedzīvotāju iznāk visu valsts izdevumu ap 126,1 šiliņi jeb 92,5 lati (aprēķināti pēc 1925.gada dolara zelta vērtības).

Militaro izdevumu miljonos šiliņu<sup>5)</sup>:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
62,29	64,23	69,46.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.g.krīt militaro izdevumu ap 10,5 šiliņi jeb 7,7 lati. Austrijas militaro izdevumu pieaugums redzams no sekošiem datiem:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	103	112.

- 1) Annuaire militaire, 1926g. 52.lap.p.
- 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 3) Annuaire militaire, 1926.g., 58.lap.p.
- 4) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 5) Annuaire militaire, 1926.g., 60.lap.p.

Tā tad Austrijā 3 gadu laikā militārie izdevumi palielinājies par 12%. Salīdzinot ar Latvijas (24,34) militāriem izdevumiem, Austrijā tie (7,7) par apm.216% mazāki kā Latvijai.

Rumānija. Valsts platība 294.244 km.<sup>2 1)</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1920.gada datiem - 16.262.177<sup>2)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 14 uz 1000), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju skaits būs ap 16,8 miljoni liels. Armijas lielums ap 136.000 vīru.

Militārie izdevumi miljonos leju sekošie<sup>3)</sup>:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
3.084,29	3.574,70	4.324,65

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gada iznāk militāro izdevumu ap 655,3 lejas jeb 16,5 lati (aprēķināti pēc 1925.gada zelta vērtības pret dolaru).-

Militāro izdevumu pieaugums sekošs:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>	<u>1925.g.</u>
100	116	140.

Tā tad 3 gados tie pieauguši par apm.40%. Salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34 lati), Rumānijā tie (16,5 lati) par apm.47,5% mazāki kā Latvijā.

Ungārija. Valsts platība 92,720 km.<sup>2 4)</sup>. Iedzīvotāju, pēc 1920.gada datiem - 7.980.143<sup>5)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 9 uz 1000), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju būs ap 8,2

1) Annuaire militaire, 1926.g., 967.lap.p.

2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926g.

3) Annuaire militaire, 1926.g., 983.lap.p.

4) Turpat, 713.lap.p.

5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926g.

miljoni.-

Miera līgumā noteiktais armijas lielums - 35.000 vīru; pieskaitot žandarmeriju un robežsargus - ap 55.000 vīru.

Militarie izdevumi zelta kronās sekošie:<sup>1)</sup>

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
68,9	76,4

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 9,3 zelta kronas jeb 9,74 lati pēc paritātes.-

Militaro izdevumu pieaugumu raksturo sekošie dati:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
100	110,9

Salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34 lati), Ungarijā tie (9,74 lati) par apm.150% mazāki kā Latvijai.

Griekija. Valsts platība 127.509 km.<sup>2</sup> <sup>2)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1921.gada datiem - 5.536.375<sup>3)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 7 uz 1000), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju būs ap 5,7 miljoni.

Armijas lielums - ap 66.500 vīru.

Militarie izdevumi miljonos drachmu sekošie:<sup>4)</sup>

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
2.304,82	2.606,15	1.392,06.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 244,2 drachmas jeb 19,83 lati (aprēķināti pēc 1925.gada zelta vērtības pret dolaru).

Militaro izdevumu samazinājums 1924/5.saimn.gadā pret

1) *Annuaire militaire*, 1926.g., 717.lap.p.

2) Turpat, 700.lap.p.

3) *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*, 1926g.

4) *Annuaire militaire*, 1926.g., 703.lap.p.

1922/3.saimn.gadu iztāsa ap 40%. Salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34 lati), Grieķijā tie (19,83 lati) par apm. 22,7% mazāki.

Bulgarija. Valsts platība 105.100 km.<sup>2</sup> 1). Iedzīvotāju, pēc 1920.gada datiem, 4.846.971<sup>2)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (15 uz 1000), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju skaits jāpienem ap 5,2 miljoni liels.

Armijas lielums - ap 35.000 vīru.

Militarie izdevumi miljonos levu sekošie<sup>3)</sup>:

<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
1.014,95	1.367,96

Uz 1 iedzīvotāju 1925.g.krīt militaro izdevumu ap 263 levas jeb 10,07 lati (pēc 1925.g.dolara zelta vērtības). Salīdzinot šo abu gadu militaros izdevumus, redzams izdevumu pieaugums ap 35%. Bulgarijas izdevumi (10,07) uz 1 iedzīvotāju par apm.141,7% mazāki kā Latvijai.

Spanija. Valsts platība 505.207 km.<sup>2</sup> 4). Iedzīvotāju, pēc 1920.gada datiem - 21.389.842<sup>5)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu (ap 9 uz 1000), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju būs ap 22,4 miljoni.

Armijas lielums - ap 86.000 vīru.

Militarie izdevumi, neieskaitot Marokas operācijas izdevumus, miljonos pezetu sekošie<sup>6)</sup>:

- 1) Annuaire militaire, 1926.g., 429.lap.p.
- 2) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.
- 3) Annuaire militaire, 1926.g., 434.lap.p.
- 4) Turpat.
- 5) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.
- 6) Annuaire militaire, 1926.g., 534.lap.p.

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
649,4	614,3	528,3.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krit militaro izdevumu ap 23,6 pezetas jeb 17,54 lati (pēc 1925.g.dolara zelta vērtības). Pieskaitot Marokas operācijas izdevumus, militarie izdevumi miljonos pezetu sekošie<sup>1)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
1.054,95	958,46	807,72.

Uz 1 iedzīvotāju tad krit militaro izdevumu ap 36 pezetas, jeb 26,75 lati, kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem, ir par apm.10% lielāki. Militarie izdevumi 1924/5.s.g. pret 1922/3.s.g. samazinājušies par 23%.

Portugale. Valsts platība - 88.740 km.<sup>2</sup>.<sup>2)</sup> Iedzīvotāju, pēc 1925.g.datiem - 6.032.991<sup>3)</sup>. Pieskaitot dabīgo pieaugumu ( ap 11 uz 1000 ), uz 1926.g.1.janvari iedzīvotāju skaits būs ap 6,4 miljoni.

Armija - ap 25.000 vīru liela.

Militarie izdevumi, neieskaitot koloniju kaŗaspēku, miljonos milreisu sekošie<sup>4)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
124,9	210,5	316,9.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krit militaro izdevumu ap 49,5 milreisi jeb 12,7 lati (pēc dolara 1925.g.zelta vērtības), kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34 lati), ir par

1) Annuaire militaire, 1926.g., 534.lap.p.

2) Turpat.

3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

4) Annuaire militaire, 1926.g., 958.lap.p.

apm. 91,7% mazāki. Militarie izdevumi 1924/5. saimn. gadā pret 1922/3. saimn. g. pieauguši par 25,4%.

Ziem.-Amerikas Savienotās Valstis (USA). Valsts platība ap 8 miljoni km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup> Iedzīvotāju ar dabīgo pieaugumu uz 1926. gada 1. janvāri ap 126 miljoni<sup>2)</sup>.

Armija ap 350.000 vīru liela.

Valsts izdevumi miljonos dolaru sekošie<sup>3)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
3.697,48	3.506,68	3.534,08	3.267,55.

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g. krit valsts izdevumu ap 25,93 dolari jeb 134,58 lati pēc 1925. gada kursa.

Militarie izdevumi miljonos dolaru sekošie<sup>4)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>	<u>1925/6.s.g.</u>
598,94	566,64	575,47	528,70.

Uz 1 iedzīvotāju 1925/6.s.g. krit militaro izdevumu ap 4,19 dolari jeb 21,75 lati (pēc 1925. gada kursa), kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem (24,34 lati), ir ap 12% mazāki. Militarie izdevumi 1925/6. saimn. gadā iztaisa ap 16,2% no visiem valsts izdevumiem. Izdevumi 1925/6.s.g. gadā, pret 1922/3.s.g., samazinājušies par apm. 12%.

Pirms kara militarie izdevumi uz 1 iedzīvotāju vācu markās sekošie<sup>5)</sup>:

- 1) Annuaire militaire, 1926.g., 554.lap.p.
- 2) Turpat.
- 3) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.
- 4) Annuaire militaire, 1926.g., 594.lap.p.
- 5) Vojennaja enciklopedija 1914.g., "Vojennij budžet".

<u>1907.g.</u>	<u>1908.g.</u>	<u>1909.g.</u>	<u>1910.g.</u>	<u>1911.g.</u>
12,61	13,57	15,08	13,16	11,68
100%	107,6%	119,6%	104,3%	92,6%.

Pārrēķinot latos iznāk ap 14,4 lati uz 1 iedzīvotāju 1911. gadā.

Japāna. Valsts platība - 175.114,72 km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup> Iedzīvotāju 1920.gadā - 55.961,140<sup>2)</sup>; pieskaitot dabīgo pieaugumu, uz 1926.g.1.janvari būs apm.56,4 miljoni.

Armija - ap 235.000<sup>3)</sup> vīru liela.

Valsts izdevumi miljonos jenu sekošie<sup>4)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
1.429,69	1.521,05	1.654,12.

Uz 1 iedzīvotāju 1924/5.saimn.gadā krīt valsts izdevumu ap 29,3 jenas jeb 62,49 lati (pēc dolara 1925.gada zelta vērtības).

Militarie izdevumi miljonos jenu sekošie<sup>5)</sup>:

<u>1922/3.s.g.</u>	<u>1923/4.s.g.</u>	<u>1924/5.s.g.</u>
604,80	483,78	449,27.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 7,96 jenas jeb 20,5 lati, kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem, ir par 18,7% mazāki. Militarām vajadzībām Japana izdod ap 28% no visiem valsts izdevumiem. Militarie izdevumi 1924/5.s.g., pret 1922/3.s.g., pamazinājušies par apm.26%. Pirms kara izdevumi uz 1 iedzīvotāju vācu markās sekošie:<sup>6)</sup>

1) Annuaire militaire, 1926.g., 808.lap.p.

2) Turpat.

3) Turpat, 817.lap.p.

4) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1926.g.

5) Annuaire militaire, 1926.g., 828.lap.p.

6) Vojennaja enciklopedija, 1914.g., "Vojennij budžet".



<u>1907.g.</u>	<u>1908.g.</u>	<u>1909.g.</u>	<u>1910.g.</u>	<u>1911.g.</u>
8,46	9,00	6,65	6,61	7,49
100%	106,4%	78,5%	78,1%	88,5%

Pāmekinot latos, iznāk uz 1 iedzīvotāju 1911.gadā militārie izdevumi ap 9,24 lati.

Čili. Valsts platība 757.366 km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup>. Iedzīvotāju ar dabīgo pieaugumu uz 1926.g.1.janvari - ap 4,3 miljoni. Armijas lielums - ap 16.300<sup>2)</sup> vīru.

Militārie izdevumi miljonos zelta pezetu sekošie<sup>3)</sup>:

<u>1923.g.</u>	<u>1924.g.</u>
35,56	35,56.

Uz 1 iedzīvotāju 1924.gadā krīt militāro izdevumu ap 8,3 pezetas jeb ap 15,73 lati, kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem, ir par 54,7% mazāki.

Par 1925.g.militāriem izdevumiem trūkst datu, bet tā kā dienos beidzamos gados izdevumi nav grozījušies, tad jāpieņem, ka arī 1925.g.izdevumi būs apmēram tikpat lieli, t.i. ap 15,7 lati uz 1 iedzīvotāju.

Brazīlija. Valsts platība - 8.524.776 km.<sup>2</sup> <sup>4)</sup>. Iedzīvotāju uz 1926.g.1.janvari, ieskaitot dabīgo pieaugumu, būs ap 31,5<sup>5)</sup> miljoni. Armija ap 50.000 vīru liela. Militārie izdevumi miljonos zelta milreīsu sekošie:<sup>6)</sup>

- 1) Annuaire militaire, 1926.g., 441.lap.p.
- 2) Turpat, 446.lap.p.
- 3) Turpat, 448.lap.p.
- 4) Turpat, 108.lap.p.
- 5) Turpat, " " "
- 6) Turpat, 121.lap.p.

1924.g.  
53,5

1925.g.  
60,6.

Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 1,92 zelta milreisi, jeb 3,23 lati, kas ir ap sešas reizes mazāki kā Latvijas militarie izdevumi.

Militaro izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu ir 13,3%.

Meksika. Valsts platība - 1.987.250 km.<sup>2</sup> <sup>1)</sup> Iedzīvotāju, ieskaitot dabīgo pieaugumu, uz 1926.g.1.janvari būs ap 14,5<sup>2)</sup> miljoni. Armija ap 63.000 vīru liela. Militarie izdevumi 1925.gadā - ap 83,51 miljoni Meksikas dolaru lieli. Uz 1 iedzīvotāju minētā gadā krīt ap 5,8 dolari jeb ap 15 lati militaro izdevumu, kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem, ir ap 62% mazāki.

Argentīna. Valsts platība - 2.987.353 km.<sup>2</sup> <sup>3)</sup> Iedzīvotāju uz 1926.g.1.janvari, ieskaitot dabīgo pieaugumu, būs ap 8,9 miljoni. Armija - ap 26.000 vīru liela. Militarie izdevumi par 3 gadiem (1923-1924-1925) kopā ap 110;1 miljoni pezos (papīra) jeb 48,44 zelta pezos. Uz 1 iedzīvotāju 1925.gadā krīt militaro izdevumu ap 1,82 zelta pezos jeb ap 3,89 lati, kas, salīdzinot ar Latvijas izdevumiem, ir ap 6 reizes mazāki.

- 
- 1) Annuaire militaire, 1926.g., 845.lap.p.
  - 2) Turpat.
  - 3) Turpat, 34.lap.p.

S L Ē G U M S.

Ja grupējam valstis pēc militaro izdevumu procentualās attiecības pret visiem valsts izdevumiem, tad dabūjam sekošu valstu rindu:

Vieta	Valsts	Militaro izdevumu procentualā attiecība pret visiem valsts izdevumiem.	Piezīmes.
1.	SSSR.	38,1% <sup>1)</sup>	1)Ja nem netto budzetu un militariem izdevumiem pieskaita apslēptos izdevumus. Ja apslēptos izdevumus nerēķina klāt pārējiem militariem izdevumiem, tad procentuala attiecība ir 25%. 2) Netto budzets. 3) Netto budzets. Ja aprēķina procentualo attiecību pret brutto-budzetu, tad militarie izdevumi iztaisīs ap 18% no visiem valsts izdev. 4)Brutto-budzets. 5)Brutto-budzets. 6)Koloniju karspēku neieskaitot.
2.)	Polija	33,0% <sup>2)</sup>	
3.	Šveice	28,2%	
4.	Latvija	28,1% <sup>3)</sup>	
5.	Japāna	28,0%	
6.	Zviedrija	23,2%	
7.	Italija	22,1%	
8.	Lietava	20,5% <sup>4)</sup>	
9.	Igaunija	20,3% <sup>5)</sup>	
10.	Čehoslovākija	20,0%	
11.	Dānija	17,9%	
12.	Francija	17,0%	
13.	Anglija	16,4% <sup>6)</sup>	
14.	Ziem.Amerikas Sav. valstis	16,2%	
15.	Somija	15,7%	
16.	Holande	12,9%	
17.	Beļģija u.Norvegija	12,0%	
18.	Austrija	8,3%	

Jāgrupējam valstis pēc tā, cik katrā no viņām krit militaro izdevumu uz 1 iedzīvotāju, tad dabūjam sekošu valstu rindu:

Vieta	Valsts	Militaro izdevumu uz 1 iedzīvotāju latos.	Par cik % lielāki vai mazāki kā Latvijas izdevumi.
1.	Anglija	69,9	lielāki par 186,5% Pirms kara (1911g) izdev.39,7 lati.
2.	Francija	33,5	lielāki par 37,7% Pirms kara (1911g) izdev.32,8 lati.
3.	Zviedrija	32,7	lielāki par 32,7%
4.	Holande	27,7	-"- 12,2%
5.	Spanija	26,8	-"- 10,0%
6.	Latvija	24,3	- -
7.	Beļģija	23,1	mazāki par 5,4%
8.	Šveice	21,8	-"- 11,8%
9.	Ziem.-Amerikas sav. valstis	21,7	-"- 12%
10.	Polija	21,2	-"- 14,9%
11.	Danija	21,0	-"- 15,9%
12.	Japāna	20,5	-"- 18,7%
13.	Čekoslovākija	20,3	-"- 19,8%
14.	SSSR.	20,0	-"- 21,7% <sup>x</sup> )
15.	Griekija	19,8	-"- 22,7%
16.	Somija	19,6	-"- 24,1%
17.	Italiija	18,2	-"- 34,1%

1911g. izdevumi  
16,8 lati.

18.	Igaunija	18,1	mazāki par 34,2%
19.	Norvegija	17,0	"- 43,5%
20.	Rumanija	16,5	"- 47,5%
21.	Čile	15,7	"- 54,7%
22.	Meksika	15,0	"- 62%
23.	Jugoslāvija	13,8	"- 76%
24.	Portugale	12,7	"- 91,7%
25.	Lietava	12,4	"- 96,6%
26.	Vācija	11,1	"- 120%
			Pirms kara (1911g.) izdevumi - 23,8 ls.
27.	Bulgarija	10,1	mazāki par 141,7%
28.	Ungarija	9,7	"- 150%
29.	Austrija	7,7	"- 216%
30.	Argentīna	3,9	"- 523%
31.	Brazīlija	3,2	"- 541%.

x) Ja pierēķina klāt apslēptos militāros izdevumus;  
bez šiem apslēptiem militāriem izdevumiem - 12,9  
lati uz 1 iedzīvotāju.  
1913.gada izdevumi - 15,3 latī.

Militaro izdevumu pieaugums 1925.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, novērojams sekošās valstīs:

Vieta	Valsts	Par cik % palielināts	
1.	Jugoslāvija	73%	Pret 1922/3.s.g.; par iepriekšējo gadu trūkst datu.
2.	Polija	49%	
3.	SSSR.	46,9%	
4.	Bulgārija	35%	
5.	Beļģija	26,9%	
6.	Portugāle	25,4%	
7.	Somija	23,4%	
8.	Rumānija	20,9%	
9.	Vācija	20,9%	
10.	Latvija	14%	
11.	Ungārija	10,9%	
12.	Itālija	10,4%	
13.	Austrija	8,2%	
14.	Lietava	6,3%	Attiecas tikai uz kārtējiem; par vi- siem militāriem iz- devumiem kopā trūkst datu.
15.	Šveice	4%	
16.	Anglija	3,9%	
17.	Igaunija	3,5%	
18.	Zviedrija	0,2%.	

Militaro izdevumu samazināšana 1925.gadā, pret iepriekšējo gadu, ievērojama sekošās valstīs:

Vieta	Valsts	Par cik % samazināti	
1.	Griekija	46,5%	
2.	Spanija	23%	
3.	Čekoslovākija	17,5%	
4.	Danija	16,9%	Attiecas tikai uz kārtējiem izdevumiem; par visiem militariem izdevumiem kopā trūkst datu.
5.	Ziem.-Amerikas Sav. Valstis	8,2%	
6.	Japāna	7,1%	
7.	Francija	4,5%	
8.	Holande	3,9%	

No pēdējām divām tabelēm redzams, ka no uzskaitītām 26 valstīm tikai 7 (Daniju neieskaitot, jo kopā ar ārkārtējiem, varbūt, dotu izdevumu palielināšanu) samazinājušas savus militaros izdevumus. Visas pārējās šos izdevumus pavairojušas no 0,2 - 50%. Militaro izdevumu pavairošana vērojama arī iepriekšējos gados, kā tas agrāki jau minēts. Pastāvīgi pieaugošo militaro izdevumu nasta smagi gulstās uz valsts iedzīvotājiem; tie tomēr vieglāk panesami nekā tie izdevumi un zaudējumi, ko izsauc bruņotas sadursmes valstu starpā. Tā lielā pasaules kara tiešie izdevumi valstīm, kuras aktīvi piedalījušās karā, iztaisījuši ap 80,7<sup>1)</sup> miljardi dolaru jeb 418,24 miljardi latu pēc paritātes. Pēc prof. Kull)H. Fisk The Inter-Ally debts.

lišera aprēķina - 416,4<sup>1)</sup> miljardi rubļu jeb 1.103,5 miljardi latu pēc paritātes. No šiem izdevumiem ap 69,6% krīt uz sabiedroto valstu rēķina un pārējie 30,4% - uz Vācijas un viņas sabiedroto rēķina. Lai šo pasaules kara izdevumu zumu labāki aptvertu, Fisks minētā grāmatā pieved dažus salīdzinājumus. Tā, piem., viņš saka, ka minētie 80,7 miljardi dolaru pārsniedzot par 50% Anglijas 226 gadu (no 1688.-1914.g.) izdevumus, - tie bijuši tikai 53 miljardi lieli. Šinī laikmetā esot bijuši 8 lieli kari, kuri, pēc tā laikmeta uzskatiem, esot maksājuši pasakainas zumas. Ta Vilhelma kari esot maksājuši 150 miljonu dolaru, ķēniņienes Annas - 250 miljoni; karš ar spaniešiem un austriešiem - 200 miljoni; septiņgadu karš - 350 miljoni; karš ar Ameriku - līdz 500 miljoni; karš ar Franciju (no 1792.-1815.g.) - ap 6 miljardi dolaru. Krimas karš - 350 miljoni un būru karš - (1899.-1903.g.) - 1 1/2 miljarda dolaru. Ka pasaules kara izdevumu zuma ievērojami liela, redzams no tā, ka visu Eiropas valstu (izņemot Luksemburgu un Albaniju) 1925.gada militāro izdevumu zuma ir tikai 8,5 miljardi latu liela. Minētos 80,7 miljardos dolaru ietilpst tikai tie izdevumi, ko karš izmaksājis valsts kasei, neieskaitot tos zaudējumus, ko karš nesis tautsaimniecībai. Tanīs ietilptu tad visu to personu saīsinātais dzīves laiks, kuŗas kritušas kaujas laukā vai mirušas no ievainojumiem un epidemiskām slimībām; darba spēju zaudēšana caur ievainojumiem vai citiem ar ka-  
1) Prof. Kulišer - Obzor mirovovo hozjaistva, 1923.g.



ru saistītiem cēloņiem; veselības stāvokļa pasliktināšanās sakarā ar nepietiekošu pārtiku un citiem apstākļiem; vērtīgu priekšmetu (grāmatu, gleznu un citu) iznīcināšana; satiksmes ceļu un ēku postījumi; darba ražīguma pazemināšanās un t.t. Caur valutas dezorganizāciju izputināti valsts aizņēmumu turētāji un visi tie, kuri dzīvoja no naudas kapitalu ietaupījumiem un citiem noteiktiem ienākumiem (penzijas). Pie zaudējumiem vēl jāpieskaita tie, kuri ceļās no ēku un darba rīku nepietiekoša remonta visā kara laikā. Jāņem vērā vēl finansu grūtības, ko radījis pasaules karš un kuras var turpināties vairākas paudzes. Visu šo zaudējumu novērtējums pārsniegs vairākkārt minētos 80,7 miljardus dolāru. Visi šie zaudējumi izpaliktu, ja būtu notikusi atbrūošāšanās vispasaules mērogā. Patiesībā notiek taisni pretējais - valstis pastāvīgi cenšas palielināt un pastiprināt bruņotos spēkus. Šo valstu darbību apzīmē par militāro politiku jeb militarismu. Pretēji militarismam nostājas antimilitarisms, kas plašākā nozīmē ir kara un kara dienesta noliegšana kā teorijā, tā praksē. Kā militarisma, tā arī antimilitarisma ideja radusēs līdz ar cilvēci un iet tālāk abas līdztekus gan pastiprinādamās gan atslābdamas viena uz otras rēķina. Jāpiezīmē, ka militārās politikas intensīvitāti pamazina nevien antimilitarisms, bet arī citi valsts dzīves faktori, kā ekonomiskie, tā politiskie un sociālie.

Cik nožēlojami tas arī nebūtu, jānāk pie slēdziena, ka tautas atradušās vairāk kara kā miera stāvoklī. Ir aprēķināts, ka uz 13 kara gadiem nāk tikai viens miera gads. Kāds publicists izteicies, ka vēstures tekstu radījis karš un tikai piezīmes pie tā - miera nopelns.

Valstu savstarpējās attiecības novedušas pie apziņas, ka nepieciešami uzturēt tagadējās lielās armijas pat miera laikā, lai valsts būtu sagatavota karām. Šo gatavības apmēru noteic nevien durkļu, lieltgabalu un kara kuģu daudzums, bet arī pilsoņu kareiviskais gara stāvoklis, viņu apņemšanās nest upurus valsts aizsardzībai un nevien materialos upurus, bet arī sevi ziedojot. Itālietis Ferrero savā grāmatā par militarismu (krievu tulkojums "Militarizm 1900.g.") Eiropas valstis, ieskaitot arī Franciju, raksturo tānī ziņā sekoši. Pirmā vietā viņš nostāda Turciju un kā nākošās - dilstošās progresijas kārtībā - Franciju, Itāliju, Vāciju, Angliju un t.t. - Turcija, pēc viņa domām, vēl līdz šim esot uzglabājusi seno barbaru raksturīgās pazīmes un neatšķiroties kareiviskā ziņā no seniem gunņiem. Francijā militarisma ideja esot populāra, sevišķi starp izglītotām šķirām, kuŗas domā, ka karš ar uzvaru, neskatoties uz viņa iemesliem, nes slavu tautai, rādot citām tautām nācijas diženumu. Francijas slava un diženums augot līdz ar viņas teritorijas augšanu. Vācijas militarisms esot tikai šķietams, lai gan, pēc vispārējā ieskata, Prūsija esot kazarme un Vā-

cija - valsts, no kuŗas varot mācīties karot un uzvārēt. Vācu tautai tomēr esot svešs kareiviskais gars. Anglijā militarisms esot vismazāk attīstījies, lai gan tur esot vairāk kā nevienā citā zemē dažādu kara pieminekļu. Anġļu virsniekiem neesot savas kastas gara; tas esot tāds pat ierēdnis, kā pārējie civilie ierēdņi. Līdzīgi jūtoties arī anġļu kareivis, kas pieņemts brīvprātīgi pret atalgojumu. Ja kaujas ziņā anġļu armijai esot zināms nopietns spēks, tad tikai pateicoties priekšzīmīgai profesionalai izglītībai. Drusku savādāku vālstu novērtējumu militarisma ziņā izdara anġlis Normans Endžels (viņa grāmata - krievu tulkojumā - "Veļikoje zablūždenije" - 1912.g.). Viņš grupē valstis militarisma intensivitātes ziņā sekoši. Arabija, Turcija, Balkanu valstis, Krievija, Spanija, Italija, Austro-Ungarija, Francija, Vācija, Skandināvijas valstis, Holande, Beļģija un Anglija. Kā pēc Ferrero, tā arī pēc Endželsa domām, militarisms neesot nevienas nācijas dabā, bet viņām to mākslīgi pūlas iepotēt pašu valdības.

Atsevišķu valstu cenšanās pastāvīgi palielināt bruņotos spēkus atsaucas negatīvi uz šo valstu ekonomisko un finansielo stāvokli. Kā tas no agrāki sacītā redzams, tad izdevumi militarām vajadzībām prasā ap 20-30% no visiem valsts izdevumiem un vairākus miljonus spēcīgu jaunu vīriešu atrauj no ražīga darba.

Attiecībā uz kara dienesta ilgumu jāatzīmē, ka tas sa-

mērā ar agrākiem laikiem gan samazinājies, bet ne tik daudz aiz kādiem pacifiskiem nolūkiem, bet gan aiz aprēķina - pēc iespējas apmācīt visus iesaucamos gados esošos vīriešus, lai tādēji būtu lielāks kontingents kara mākslā apmācīto.-

Cīņa eksistences dēļ (plašākā nozīmē) izsauc konfliktus starp valstīm. Šos konfliktus izšķir ar ieroču palīdzību, kurā uzvārētājs bieži vien ir arī pats vainīgais. Kara ir viens no nežēlīgākajiem eksistences cīņas veidiem. Kaut gan arī citas socialās dzīves parādības, kā piem., rūpniecība, kur stiprākais izmanto vājāko, ir pilnas visādu nežēnību un cietsirdību un prasa daudz cilvēku upuru, tomēr tās tik spilgti neparādas un neiedarbojas uz cilvēka psihi kā karš.

Miera ideja, kā jau minēju, ir ļoti sena. Vesela rinda domātāju un dzejnieku no seniem laikiem, kā Platons, kurš sapņoja par miera salu Atlantīdī, un citi līdz pat mūsu dienām, kā Tolstojs, Kants un citi, ilgojušies pēc tā laimīgā laikmeta, kad cilvēki šķēpus pārkalš arklos. Šis filozofiskais virziens ļoti daudz sekmējis to institutu nodibināšanu, kuri nokārto starptautiskās lietas miera ceļā. Šāds orgāns ir Hagas šķīrēju tiesa un pēc pasaules kara - Tautu savienība. Šie instituti vēl nepilnīgi tādā ziņā, ka tie nevar novērst bruņotas sadursmes valstu starpā un nevar iespaidot valstis samazināt savus militāros izdevumus. Apveicama ir arī paneiropas kustība, kuras gala mērķis ir

Eiropas federācijas nodibināšana. Šinī Eiropas federācijā tad ietilptu kādas 25 valstis, Angliju un Eiropas Krieviju izslēdzot, kopā ar kādiem 305 miljoniem iedzīvotāju. Ja šādu federāciju nodibinātu, tad, pēc manām domām, tagadējos šo valstu militāros izdevumus varētu samazināt par apm. 50%. Šo valstu tagadējās armijas kopā ir ap 2,4 miljoni vīru liela, kuŗas uzturēšana izmaksā ap 5,5 miljardi latu. Jāpiezīmē, ka faktiski šī zuma būs vēl lielāka, jo datu trūkuma dēļ te nav ieskaitīti dažu valstu ārkārtējie izdevumi. Ja Eiropas federācijai būtu pastāvīga armija ap 1 miljonu vīru liela, tad tā būtu pilnīgi pietiekoša un kopējais armiju skaitliskais samazinājums tad iztaisītu ap 60%. Lai gan militārie izdevumi nesamazinājas proporcionāli armiju skaitliskaisamazināšanai, tomēr var pilnīgi ar to rēķināties, ka militārie izdevumi samazināsies ap 2,7 miljardi latu gadā, kas uz 305 miljoniem iedzīvotāju iztaisītu ap 9 lati uz iedzīvotāju gadā. Attiecinot uz Latviju šo samazinājumu, tas iztaisītu ap 37% no tagadējiem izdevumiem uz 1 iedzīvotāju gadā.

Rezumējot sacīto, jānāk pie slēdziena, ka

- 1) militārie izdevumi iztaisā ap 20-30% no visiem valsts izdevumiem, kādēļ tie ievērojami samazināmi;
- 2) kara dienestā iesauktās personas atrautas no ražīga darba un

3) vispārīgi karš, kā nežēlīga sociālās dzīves parādība, novēršams un konflikti starp valstīm nokārtojami miera ceļā.

Literatura un materialī.

1. Société des Nations, Dépenses budgétaires pour la défense nationale, 1922.g.
2. Société des Nations, Enquête statistique sur le armements natiniaux, 1923.g.
3. Société des Nations, Annuaire militaire, 1924.g.
4.        "-        ", Annuaire militaire, 1926.g.
5. P. Bērziņš, Mobilizacija, Rīgā, 1925.g.
6. Inostrannije armiji, izd. vojenno-naučn. obščestva pri vojennoi akademii, 1924.g.
7. J. Bloch, Der Krieg, IV sējums, Berlinē, 1899.g.
8. H. Fisk The Inter-Ally debts (krievu tulkojums) 1926.g.
9. Prokopovič, Voina i narodnoje hozjaistvo, 1917.g.
10. Guļevič, Voina i narodnoje hozjaistvo (vojennij sbornik 1898.g.).
11. K. Eheberg, Die Kriegsfinanzen, 1917.g.
12. Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1925. un 1926.g.
13. Latvijas Statistiskā gada grāmata, 1926.g.
14. Latvijas, Ljetavas, Igaunijas, Polijas, Somijas un citu valstu budžeti.